

Ιστορία Δ΄ Δημοτικού

Στα Αρχαία Χρόνια

Τόμος 2ος

Κεφάλαια 12 – 22

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
*Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου***

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού
με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το
Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»**

**Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας**

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Οικονόμου**

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Θεόδωρος Κατσουλάκος,

Εκπαιδευτικός Δ.Ε.

Χριστίνα Κατσάρου,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

Μαρία Λένα, *Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*

Ιφιγένεια Καρυώτη,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Δημήτριος Ανωγιάτης - Πελέ,

Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

Στέφανος Παπαστεργιόπουλος,

Σχολικός Σύμβουλος

Σαράντης Χέλμης,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Βικτώρια Γιουλβανίδου,

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Θεόδωρος Τάσιος Φιλόλογος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Γιάννης Παπααρηγορίου,

Σύμβουλος Π.Ι.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Δήμητρα Καυκά,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Δημοσθένης Κοκκινίδης,

Εικαστικός Καλλιτέχνης

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**«ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ –
MULTIMEDIA Α.Ε.»**

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και

75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Θεόδωρος Κατσουλάκος
Ιφιγένεια Καρυώτη
Μαρία Λένα Χριστίνα Κατσάρου**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ**

Ιστορία Δ΄ Δημοτικού

Στα Αρχαία Χρόνια

**Τόμος 2ος
Κεφάλαια 12 – 22**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Το παλιό πολίτευμα της Αθήνας

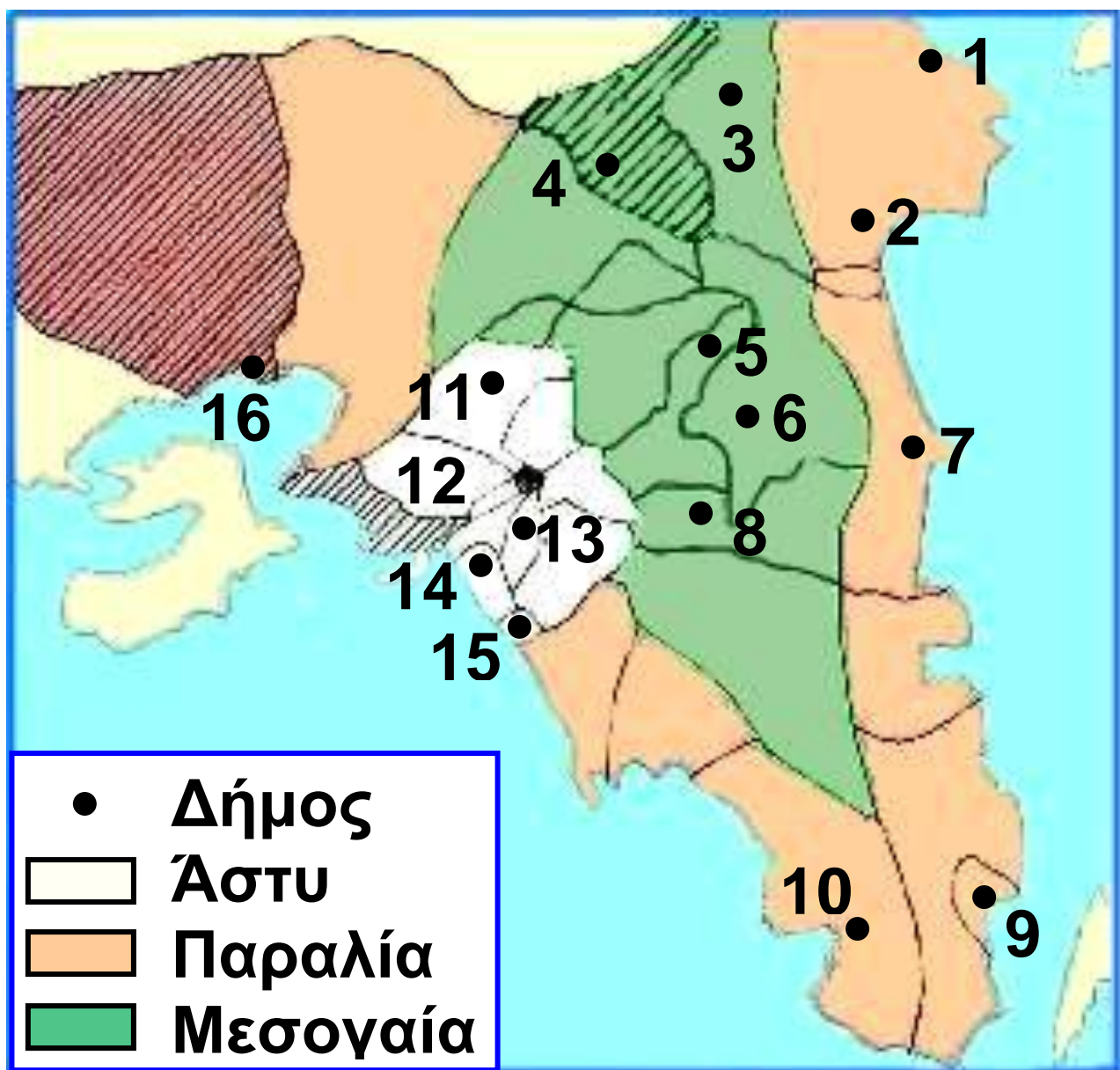
Λένε ότι ο Θησέας παρακίνησε τους κατοίκους της Αττικής να εγκατασταθούν στην Αθήνα. Τελευταίος βασιλιάς ήταν ο Κόδρος. Μετά από αυτόν κυβέρνησαν οι άριστοι οι οποίοι, για να ησυχάσει ο τόπος από τις διαμαρτυρίες των πολιτών, ανέθεσαν στο Δράκοντα να καταγράψει τους νόμους.

Οι παλιοί κάτοικοι της Αττικής δε ζούσαν όλοι σ' ένα μέρος. Μερικοί κατοικούσαν στις ορεινές περιοχές, ενώ οι περισσότεροι είχαν εγκατασταθεί στις μικρές εύφορες πεδιάδες και στην παραλία.

Εκείνος που τους παρακίνησε να συγκεντρωθούν και να κατοικήσουν όλοι μαζί ήταν ο ξακουστός βασιλιάς Θησέας. Έτσι άρχισε σιγά σιγά γύρω από την Ακρόπολη να δημιουργείται η Αθήνα. Για να θυμούνται μάλιστα οι Αθηναίοι αυτό το γεγονός, γιόρταζαν τα *Παναθήναια*, την πιο μεγάλη γιορτή τους.

Αργότερα, οι Δωριείς που είχαν εγκατασταθεί στην Πελοπόννησο, θέλησαν να καταλάβουν την Αθήνα. Για να είναι μάλιστα πιο σίγουροι ότι θα τα καταφέρουν, ρώτησαν το μαντείο των Δελφών. Το μαντείο απάντησε ότι θα πετύχαιναν το σκοπό τους, αν δε σκοτωνόταν ο βασιλιάς της Αθήνας. Μόλις το έμαθε ο βασιλιάς της Αθήνας, ο Κόδρος, ντύθηκε βιαστικά με ρούχα χωρικού και τράβηξε για το στρατόπεδο των Δωριέων. Εκεί συνάντησε

δύο στρατιώτες και τους επιτέθηκε. Αυτοί όμως αμύνθηκαν και κατάφεραν να τον σκοτώσουν. Την άλλη μέρα οι Αθηναίοι ζήτησαν να θάψουν το νεκρό βασιλιά τους. Τότε οι Δωριείς κατάλαβαν τι λάθος

1. Το κράτος της Αθήνας

Υπόμνημα του χάρτη 1			
1	Ραμνούς	9	Θορικός
2	Μαραθώνας	10	Ανάφλυστος
3	Αφίδνες	11	Χολαργός
4	Δεκέλεια	12	ΑΘΗΝΑ
5	Πεντέλη	13	Αλωπεκή
6	Γαργητός	14	Φάληρο
7	Αραφήν	15	Αλιμούς
8	Παιανία	16	Ελευσίνα

είχαν κάνει. Η Αθήνα όμως είχε σωθεί.

Μετά τον Κόδρο, οι Αθηναίοι δεν έκαναν άλλο βασιλιά. Την εξουσία πήραν οι ευγενείς και το πολίτευμα έγινε αριστοκρατικό.

Το έδαφος όμως της Αττικής ήταν φτωχό και δεν έφτανε να θρέψει τους κατοίκους. Πολλοί ήταν χρεωμένοι και διαμαρτύρονταν. Στο δικαστήριο που πήγαιναν δεν έβρισκαν δίκιο, γιατί οι νόμοι ήταν

άγραφοι και οι δικαστές ευγενείς.
Για να σταματήσει η αναστάτωση,
οι ευγενείς ανέθεσαν στο Δράκοντα
να γράψει τους νόμους (624 π. Χ.).
Οι νόμοι όμως του Δράκοντα ήταν
τόσο σκληροί, που κάποιοι είπαν
ότι ήταν γραμμένοι με αίμα.

τα Παναθήναια: η πιο λαμπρή
γιορτή της Αθήνας, που
γινόταν για να τιμηθεί η απόφαση
των κατοίκων της Αττικής να
εγκατασταθούν στην Αθήνα.

παράθεμα 1

Ο Θησέας και ο συνοικισμός

Ο Θησέας μετά το θάνατο του
πατέρα του, του Αιγέα, έβαλε στο
μυαλό του ένα μεγάλο και
σπουδαίο έργο: να ενώσει τους
κατοίκους όλης της Αττικής σε μία

πόλη. Μέχρι τότε οι κάτοικοι της Αττικής ήταν σκορπισμένοι σε μικρά χωριά, μάλωναν μεταξύ τους και δεν ενδιαφέρονταν για το κοινό καλό. Ο Θησέας κατάφερε να πείσει εύκολα τους φτωχούς και πιο δύσκολα τους πλούσιους και δυνατούς. Έτσι ίδρυσε την πόλη της Αθήνας και όρισε και μια κοινή γιορτή για όλους, τα Παναθήναια.

Πλούταρχος, Θησέας, 24 (διασκευή)

2. Ο Θησέας

παράθεμα 2

Οι δρακόντειοι νόμοι

Ο Δράκοντας όρισε για όλα τα αδικήματα μια τιμωρία, το θάνατο. Όσοι κατηγορούνταν για τεμπελιά, τιμωρούνταν με θάνατο. Επίσης και αυτούς που έκλεβαν φρούτα ή λαχανικά τους τιμωρούσαν το ίδιο αυστηρά, όπως εκείνους που είχαν σκοτώσει. Γι' αυτό ο Δημάδης πολύ σωστά είπε ότι ο Δράκοντας έγραψε τους νόμους του με αίμα και όχι με μελάνι. Μάλιστα ρώτησαν και τον ίδιο γιατί όρισε ως τιμωρία για όλα σχεδόν τα αδικήματα το θάνατο. Εκείνος τότε απάντησε ότι τα μικρά αδικήματα αξίζουν αυτή την τιμωρία, για τα μεγάλα όμως

δεν υπάρχει μεγαλύτερη τιμωρία από αυτήν.

**Πλούταρχος, Σόλωνας, 17
(διασκευή)**

3. Οι νόμοι τον Δράκοντα ήταν χαραγμένοι σε μαρμάρινες πλάκες.

1. Πώς χαρακτηρίζεις την πράξη του Κόδρου;

2. Νομίζεις ότι οι Αθηναίοι ήταν ευχαριστημένοι με τους νόμους του Δράκοντα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Οι νόμοι του Σόλωνα. Ο Πεισί- στρατος γίνεται τύραννος

Επειδή η κατάσταση στην Αθήνα χειροτέρευε, οι ευγενείς έδωσαν εντολή στο Σόλωνα να λάβει μέτρα.

Ο Σόλωνας κατάργησε τα χρέη και έδωσε ελευθερία σε όσους είχαν γίνει δούλοι. Ο Πεισίστρατος πήρε τους δυσαρεστημένους πολίτες με το μέρος του και κατάφερε να γίνει τύραννος. Όταν πέθανε, τύραννος έγινε ο γιος του Ιππίας.

Ο λαός της Αθήνας ζητούσε να καταργηθούν τα χρέη και να ξαναμοιραστεί η γη. Λύση όμως σ' αυτό το πρόβλημα δεν ήταν εύκολο να βρεθεί, γι' αυτό και γίνονταν συχνά συγκρούσεις.

Τότε, οι ευγενείς ζήτησαν από το Σόλωνα, έναν πολύ αγαπητό στο λαό ποιητή, να λάβει κάποια μέτρα. Κι εκείνος πήρε γενναίες αποφάσεις. Κατάργησε όλα τα χρέη των αγροτών. Απαγόρευσε μάλιστα να γίνεται κάποιος δούλος, επειδή δεν είχε να πληρώσει τα χρήματα που είχε δανειστεί. Με τις ενέργειες αυτές του Σόλωνα έφυγε ένα βάρος από τους ώμους του φτωχού λαού. Ο νόμος του αυτός ονομάστηκε *σεισάχθεια*.

Στη συνέχεια, ο Σόλωνας θέλησε να αφαιρέσει κι άλλη δύναμη από τους ευγενείς. Χώρισε τους πολίτες σε τέσσερις τάξεις με βάση τα εισοδήματά τους και όχι την καταγωγή τους. Μ' αυτό τον τρόπο απέκτησαν δικαιώματα περισσότεροι πολίτες, αφού δεν έπαιρναν πια αξιώματα μόνο οι ευγενείς.

1. Ο ναός τον Ολυμπίου Διός, που βρίσκεται στην Αθήνα, θεμελιώθηκε από τον Πεισίστρατο.

Εκείνο που περισσότερο ήθελαν όμως οι αγρότες, ήταν να ξαναμοιραστούν τα κτήματα. Αυτό δεν έγινε και η αναταραχή συνεχίστηκε. Την άσχημη αυτή κατάσταση εκμεταλλεύτηκε ο Πεισίστρατος, ο οποίος κατάφερε να γίνει αρχηγός των φτωχών. Με τη βοήθειά τους μάλιστα έγινε αρχηγός του κράτους. Έμεινε πολλά χρόνια στην εξουσία και φρόντισε να ελαφρύνει τη θέση

των φτωχών. Ήταν όμως τύραννος, κυβερνούσε δηλαδή χωρίς να δίνει λόγο σε κανέναν. Εκείνο που τον ένοιαζε περισσότερο ήταν το δικό του συμφέρον. Όταν πέθανε, άφησε την εξουσία στο γιο του τον Ιππία. Οι Αθηναίοι όμως δεν τον ήθελαν. Έκαναν επανάσταση αργότερα και τον έδιωξαν.

η σεισάχθεια: ο νόμος με τον οποίο ο Σόλωνα κατάργησε τα χρέη των αγροτών.

παράθεμα 1

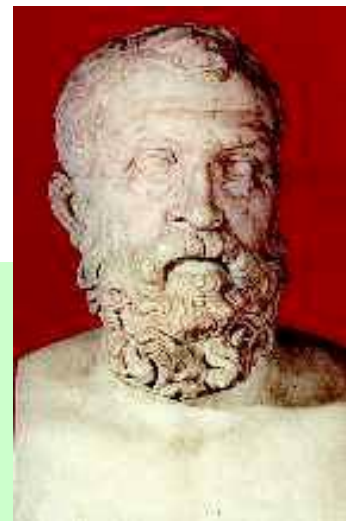
Προσοχή στα σύκα και στους σκύλους

Ο Σόλωνα είχε απαγορεύσει με νόμο στους Αθηναίους να πουλάνε αγροτικά προϊόντα σε άλλες πόλεις-κράτη εκτός από το λάδι. Κάποιοι βέβαια λένε πράγματα

απίστευτα, όπως ότι δεν επιτρεπόταν η εξαγωγή σύκων. Μάλιστα όποιος μαρτυρούσε στους άρχοντες αυτούς που έβγαζαν παράνομα σύκα από την Αττική ονομαζόταν συκοφάντης και η πράξη του συκοφαντία. Ένας άλλος νόμος του Σόλωνα έλεγε πως αν ένα τετράποδο και ειδικά ένα σκυλί δαγκώσει κάποιον πολίτη, θα πρέπει να παραδοθεί δεμένο με λουρί μακρύ. Αυτός ο νόμος ήθελε να εξασφαλίσει την ασφάλεια των πολιτών από ζώα, που καμιά φορά γίνονταν επικίνδυνα.

*Πλούταρχος, Σόλωνα, 24
(διασκευή)*

*2. Προτομή του Σόλωνα
(Νεάπολη, Εθνικό
Μουσείο)*

παράθεμα 2

Η επίσκεψη του Σόλωνα στην Κύπρο

Ο Σόλωνας, όταν επισκέφτηκε την Κύπρο, φιλοξενήθηκε από ένα βασιλιά που τον έλεγαν Φιλόκυτρο. Αυτός ζούσε σε μια μικρή πόλη, φτωχή και ορεινή, κοντά σ' ένα ποτάμι, τον Κλάριο. Ο Σόλωνας έπεισε το βασιλιά να μεταφέρει την πόλη του από το βουνό στον κάμπο και να τη χτίσει από την αρχή πιο μεγάλη και πιο ωραία. Μάλιστα ο ίδιος ο Αθηναίος σοφός έκανε τα σχέδια της καινούριας πόλης και τα έφτιαξε πολύ όμορφα, για να πάνε να μείνουν εκεί πολλοί άνθρωποι. Οι βασιλιάδες των άλλων πόλεων της Κύπρου ζήλεψαν την τύχη του Φιλόκυτρου.

Εκείνος πάλι, για να τιμήσει και να ευχαριστήσει το Σόλωνα, έδωσε στην πόλη του το όνομα Σόλοι από το όνομα του μεγάλου Αθηναίου νομοθέτη.

**Πλούταρχος, Σόλωνα, 26
(διασκευή)**

1. Πώς άλλαξε με τους νόμους του Σόλωνα η ζωή των φτωχών αγροτών;

2. Γιατί συνεχίστηκαν οι συγκρούσεις μετά τους νόμους του Σόλωνα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Ο Κλεισθένης θεμελιώνει τη δημοκρατία

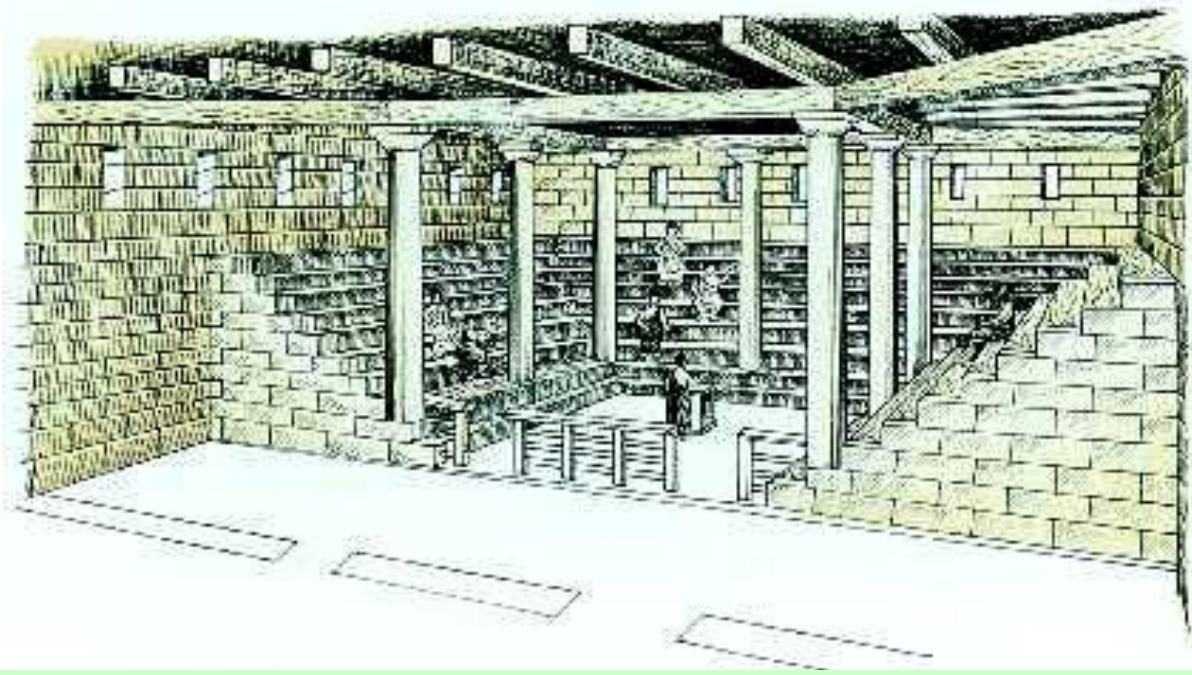
Οι Αθηναίοι έδιωξαν τον Ιππία και την εξουσία ανέλαβε ο Κλεισθένης, ο αρχηγός της δημοκρατικής παράταξης. Ο Κλεισθένης διαίρεσε τους Αθηναίους σε δέκα φυλές και φρόντισε όλοι να έχουν ίσα δικαιώματα. Τη μεγαλύτερη εξουσία είχε η εκκλησία του δήμου.

Ο Κλεισθένης, όσο υπήρχε στην Αθήνα το τυραννικό πολίτευμα, ζούσε εξόριστος. Γύρισε πίσω, όταν ο Πεισίστρατος λίγο πριν πεθάνει επέτρεψε να γυρίσουν στην Αθήνα οι πολιτικοί του αντίπαλοι. Στη

συνέχεια, ο Κλεισθένης ανέλαβε την εξουσία και έκανε μεγάλες αλλαγές.

Θέλοντας να σταματήσει τις συγκρούσεις στην πόλη, χώρισε τους πολίτες σε 10 φυλές. Τα μέλη κάθε φυλής προέρχονταν από όλες τις τάξεις της κοινωνίας. Οι Αθηναίοι δε χωρίζονταν πια σε πλούσιους και φτωχούς που κατοικούσαν σε πλούσιες ή φτωχές περιοχές. Όλοι είχαν ίσα δικαιώματα. Κάθε φυλή εξέλεγε ένα στρατηγό και πενήντα βουλευτές.

Η βουλή των πεντακοσίων είχε ως έργο της να προετοιμάζει τα θέματα που θα συζητούνταν στην εκκλησία του δήμου. Στη συνέλευση αυτή έπαιρναν μέρος όλοι οι Αθηναίοι πολίτες. Εκεί ψήφιζαν τους νόμους, συζητούσαν και αποφάσιζαν για τα μεγάλα θέματα της Αθήνας. Όλοι

1. Το παλιό Βουλευτήριο (αναπαράσταση)

μπορούσαν να πάρουν το λόγο και να πουν τη γνώμη τους.

Η Αθήνα στο μεταξύ είχε μεγαλώσει. Στην πόλη είχαν εγκατασταθεί και πολλοί ξένοι που ασχολούνταν με το εμπόριο. Οι άνθρωποι αυτοί δεν είχαν διαφορές μεταξύ τους ούτε είχαν πάρει μέρος στις συγκρούσεις που είχαν γίνει πιο παλιά. Οι Αθηναίοι όφειλαν πολλά στον Κλεισθένη, θεμελιωτή της Δημοκρατίας.

ο εξόριστος: αυτός που καταδικάζεται να ζήσει μακριά από την πατρίδα του.

οι πολιτικοί αντίπαλοι: έτσι λέγονται αυτοί που ανήκουν σε διαφορετικά κόμματα, τα οποία αγωνίζονται να πάρουν την εξουσία.

2. Το Κοινοβούλιο σήμερα

παράθεμα 1

Πώς γινόταν ο οστρακισμός

Κάθε Αθηναίος που ψήφιζε έπαιρνε ένα κομμάτι κεραμίδι. Πάνω σ' αυτό έγραφε το όνομα του πολίτη εκείνου που έπρεπε κατά τη γνώμη του να φύγει από την πόλη. Μετά το έριχνε σε ένα σημείο της Αγοράς που ήταν γύρω γύρω φραγμένο με κάγκελα. Οι άρχοντες στην αρχή μετρούσαν όλα τα κεραμίδια για να δουν πόσα είναι. Έπρεπε να μην είναι λιγότερα από 6.000. Αν ήταν λιγότερα, δε γινόταν ο οστρακισμός. Στη συνέχεια ξεχώριζαν τα κεραμίδια ανάλογα με το όνομα που ήταν γραμμένο σ' αυτά. Όποιος συγκέντρωνε τα πιο πολλά κεραμίδια, έφευγε από την Αθήνα για 10 χρόνια χωρίς να χάνει την περιουσία του.

**Πλούταρχος, Αριστείδης, 7
(διασκευή)**

Ο λαός στο δημοκρατικό πολίτευμα σήμερα μπορεί να εκφράσει με την ψήφο του τη θέλησή του και την απόφασή του για πολύ σοβαρά ζητήματα, όπως παλιά στην αρχαία Αθήνα με το μέτρο του οστρακισμού.

**3. Όστρακο με το όνομα
του Αριστείδη
(Αθήνα, Μουσείο Αρχαίας Αγοράς)**

παράθεμα 2

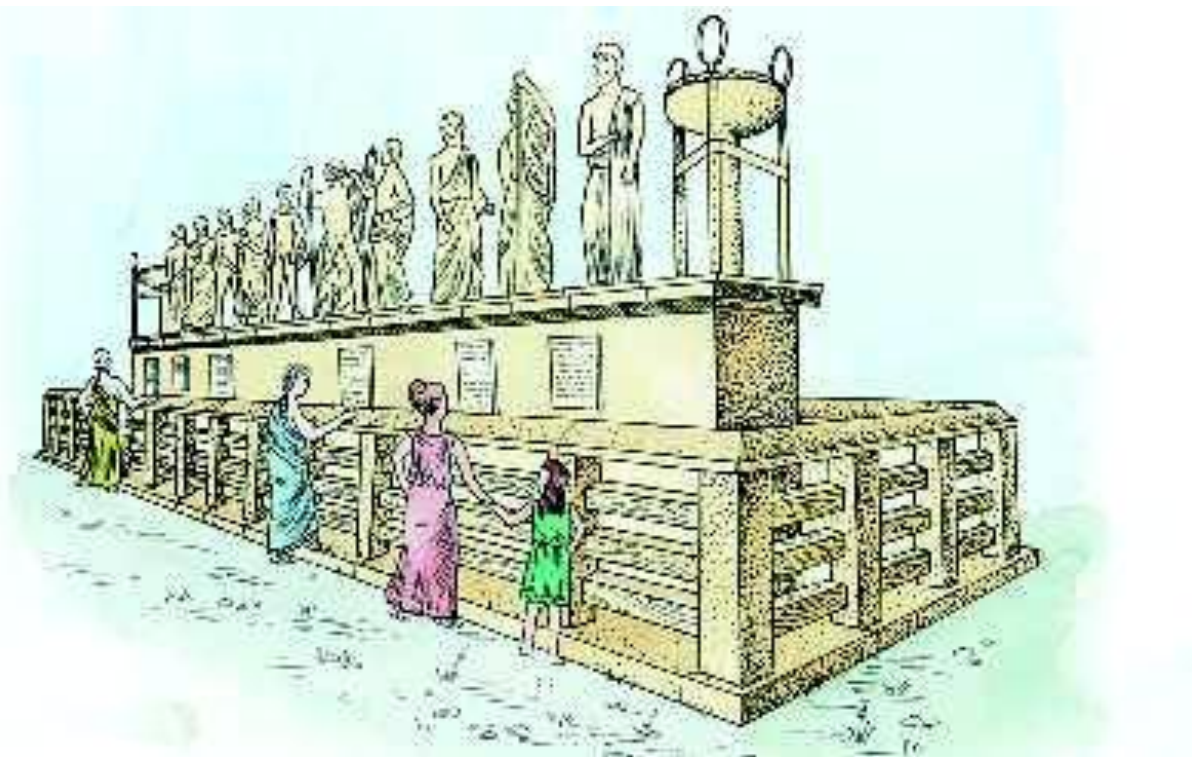
**Η ταυτότητα
του αρχαίου Αθηναίου**

Ο Κλεισθένης χώρισε τους κατοίκους της Αττικής σε 10 φυλές και

100 δήμους. Κάθε δήμος είχε το δήμαρχό του, το ταμείο του και καταλόγους στους οποίους ήταν γραμμένα τα ονόματα των πολιτών. Αν κάποιος μετακόμιζε και πήγαινε να μείνει αλλού, δεν άλλαζε δήμο ούτε αυτός ούτε τα παιδιά του, όπως γίνεται σήμερα. Οι νέοι εγγράφονταν στο ληξιαρχείο (μητρώο αρρένων) του δήμου τους, όταν συμπλήρωναν τα 18 τους χρόνια. Έτσι γίνονταν Αθηναίοι πολίτες και χρησιμοποιούσαν ως στοιχεία της ταυτότητάς τους: α) το όνομά τους, β) το όνομα του πατέρα τους και γ) το όνομα του δήμου τους. Για παράδειγμα: Θουκυδίδης (όνομα) Ολόρου (όνομα πατέρα) Αλιμούσιος (όνομα δήμου), Σωκράτης Σωφρονίσκου

**Αλωπεκήθεν, Αριστόβουλος
Ξανθίππου Αθηναίος.**

***Ιστορία του Ελληνικού Έθνους,
τ. Β΄, Εκδοτική Αθηνών-Κ. Βέτση,
Μ. Ντεκάστρο, Στην Αγορά των
αρχαίων Αθηναίων, (διασκευή).***

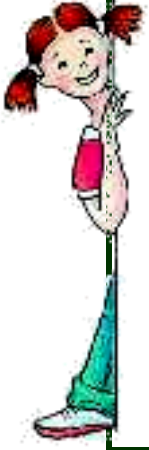

**4. Αυτά τα αγάλματα που
βρίσκονται στην Αγορά παρίσταναν
τους δέκα μυθικούς ήρωες από
τους οποίους πήρε το όνομά της
καθεμιά από τις δέκα φυλές των
Αθηναίων.**

1. Με ποια μέτρα κατάφερε ο Κλεισθένης να θεμελιώσει τη δημοκρατία;

2. Γιατί πιστεύεις ότι ο Κλεισθένης διάλεξε σε κάθε φυλή να υπάρχουν όλες οι κοινωνικές τάξεις. Τι ήθελε να πετύχει μ' αυτό κατά τη γνώμη σου;

Ας δούμε τι μάθαμε

ΑΡΧΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στα αρχαϊκά χρόνια δημιουργήθηκαν οι πόλεις - κράτη. Οι Έλληνες ίδρυσαν πολλές αποικίες στα παράλια της Μεσογείου και του Εύξεινου πόντου. Παρά το γεγονός ότι οι Έλληνες ζούσαν διασκορπισμένοι σε πολλά μέρη, είχαν συνείδηση της κοινής τους καταγωγής και με διάφορες εκδηλώσεις (Ολυμπιακοί Αγώνες, ίδρυση Αμφικτιονιών κ.ά.) διατηρούσαν μεταξύ τους δεσμούς. Η τέχνη γνώρισε αξιόλογη ανάπτυξη. Στην αρχιτεκτονική κυριάρχησαν ο δωρικός και ο ιωνικός ρυθμός, στη γλυπτική οι κούροι και οι κόρες και στην αγγειοπλαστική

ο μελανόμορφος και ο ερυθρόμορφος ρυθμός. Στον τομέα των γραμμάτων αναπτύχθηκαν η διδακτική και η λυρική ποίηση ενώ, παράλληλα, γεννήθηκαν η Φιλοσοφία και η Ιστορία. Στα χρόνια αυτά ξεχώρισαν δύο πόλεις, η Σπάρτη και η Αθήνα, οι οποίες πρωταγωνίστησαν για αιώνες στις εξελίξεις στον ελληνικό χώρο.

3η ΕΝΟΤΗΤΑ.

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

1 ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας

Οι μετακινήσεις πληθυσμών στην Ελλάδα ανάγκασαν διάφορα ελληνικά φύλα να μεταναστεύσουν. Αιολείς, Ίωνες και Δωριείς εγκαταστάθηκαν στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και τη Μ. Ασία, όπου ανέπτυξαν σπουδαίο πολιτισμό.

5ος αιώνας

4ος αιώνας

Κλασικά χρόνια

Το περσικό κράτος ήταν τεράστιο· απλωνόταν στην Ασία και την Αφρική. Αρχηγός του κρά-

τους ήταν ο **μεγάλος βασιλιάς**, που τον σέβονταν όλοι. Το κράτος ήταν χωρισμένο σε μεγάλες περιφέρειες, τις σατραπείες, τις οποίες διοικούσαν οι **σατράπες**.

1. Στρατιώτης – τοξότης της φρουράς του Δαρείου

Οι ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας δεν είχαν κάνει δικό τους κράτος. Διαιρεμένες όπως ήταν έχασαν την ελευθερία τους και, προπάντων, δεν μπορούσαν να εμπορευτούν ελεύθερα με άλλες πόλεις του Εύξεινου πόντου. Όταν μάλιστα οι Πέρσες έκαναν εκστρατεία στη Θράκη, ανάγκασαν τους Έλληνες της Μ. Ασίας να στείλουν και δικό τους στρατό.

2. Η Περσική αυτοκρατορία

Η κατάσταση για τους Έλληνες γινόταν όλο και πιο άσχημη. Αποφάσισαν τότε να εξεγερθούν και να διώξουν τους Πέρσες. Επειδή όμως μόνοι τους δεν μπορούσαν να τους αντιμετωπίσουν, ζήτησαν βοήθεια από την Ελλάδα. Δυστυχώς γι' αυτούς μόνο οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς έστειλαν λίγα πλοία. Οι επαναστάτες έδιωξαν τις περσικές φρουρές και έφτασαν ως τις Σάρδεις. Οι δυνάμεις τους όμως δεν ήταν αρκετές και αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Λίγο αργότερα νικήθηκε και ο στόλος τους κοντά στο νησάκι Λάδη (494 π.Χ.). Η επανάσταση τέλειωσε και οι Έλληνες των μικρασιατικών παραλίων γνώρισαν βαρύτερο ζυγό. Η Μίλητος, που είχε πάρει πάνω της μεγάλο μέρος του αγώνα εναντίον των Περσών, λεηλατήθηκε και καταστράφηκε από τα θεμέλια.

3. Ερείπια από την αρχαία Μίλητο, αποικία των Αθηναίων. Η πόλη καταστράφηκε τελείως από τους Πέρσες. Αργότερα όμως ξαναχτίστηκε.

Η καταστροφή της Μιλήτου προκάλεσε μεγάλη λύπη στην Ελλάδα, πιο πολύ όμως στην Αθήνα. Οι Αθηναίοι που ήταν Ίωνες το πήραν βαριά. Στο θέατρο της Αθήνας παίχτηκε ένα έργο για την καταστροφή της Μιλήτου πολύ συγκινητικό, που έκανε όλους τους θεατές να κλάψουν.

4. Ερείπια των ανακτόρων της Περσέπολης

ο μεγάλος βασιλιάς:
έτσι λεγόταν ο βασιλιάς του περσικού κράτους.

ο σατράπης: ο διοικητής της περσικής επαρχίας, η οποία ονομαζόταν σατραπεία.

εξεγείρομαι: επαναστατώ.

ληλατώ: αρπάζω, καταστρέφω εχθρική χώρα.

παράθεμα 1

Αλίμονο στους Αθηναίους

Στο βασιλιά των Περσών, το Δαρείο, έφτασε η είδηση πως οι Σάρδεις έπεσαν στα χέρια των Αθηναίων και των Ιώνων. Αυτοί παρέδωσαν την πόλη στις φλόγες. Μόλις λοιπόν πληροφορήθηκε ο Δαρείος τα νέα, ρώτησε να μάθει ποιοι ήταν αυτοί οι Αθηναίοι. Στη συνέχεια ζήτησε το τόξο του, έβαλε ένα βέλος και τόξεψε ψηλά στον ουρανό. Την ίδια στιγμή παρακάλεσε το Δία να τον βοηθήσει να εκδικηθεί τους Αθηναίους. Τέλος πρόσταξε έναν υπηρέτη του, κάθε φορά που του στρώνει το τραπέζι να του λέει τρεις φορές: «Βασιλιά μου, μην ξεχνάς τους Αθηναίους».

*Ηρόδοτος, Ιστορία, Ε΄, 105
(διασκευή)*

5. Ερείπια από τις Σάρδεις

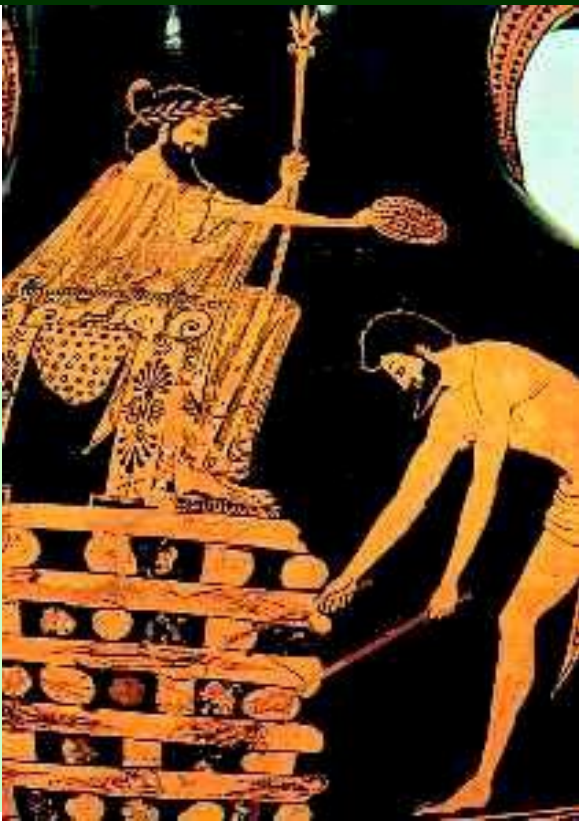
παράθεμα 2

Ο Σόλωνας σώζει τον Κροίσο

Οι Πέρσες κυρίεψαν τις Σάρδεις και αιχμαλώτισαν τον Κροίσο, που βασίλευσε 14 χρόνια και πολιορκήθηκε 14 μέρες. Οι Πέρσες, αφού έπιασαν τον Κροίσο, τον έφεραν μπροστά στον Κύρο. Αυτός έδωσε διαταγή να ανάψουν μια μεγάλη φωτιά και να τον ανεβάσουν επάνω μαζί με 14 νεαρούς Λυδούς, για να θυσιάστούν σε κάποιο θεό. Κι ενώ ο Κροίσος βρισκόταν πάνω στη

φωτιά, θυμήθηκε το Σόλωνα που του είχε πει πως κανένας άνθρωπος δεν είναι απόλυτα ευτυχισμένος. Τότε αναστέναξε και φώναξε τρεις φορές: «Σόλωνα, Σόλωνα, Σόλωνα». Ο Κύρος παραξενεύτηκε και ζήτησε εξηγήσεις. Ο Κροίσος διηγήθηκε στον Κύρο πως τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του τον είχε επισκεφτεί ένας Αθηναίος, ο Σόλωνας, που είχε περιφρονήσει τα πλούτη του και του είχε πει πολλά που τώρα βγήκαν αληθινά. Ο Κύρος, μόλις άκουσε αυτά, φοβήθηκε μήπως κάποτε τιμωρηθεί κι αυτός από τους θεούς γι' αυτή του την πράξη. Έδωσε λοιπόν διαταγή να σβήσουν τη φωτιά και να κατεβάσουν τον Κροίσο και τους συντρόφους του.

Ηρόδοτος, Ιστορία Α΄, 86 (διασκευή)

**6. Ο Κροΐσος
πάνω στη φωτιά
(παράσταση σε
αγγείο, Μουσείο
Λούβρου)**

παράθεμα 3

Τι μαθαίνουν τα παιδιά των Περσών

**Τα παιδιά πηγαίνουν κάθε μέρα
σχολείο για να μάθουν δικαιοσύνη
και αυτοσυγκράτηση. Τα διδάσκουν
ακόμη υπακοή στους άρχοντες.
Πολύ τα βοηθάει σ' αυτό η συμπερι-
φορά των μεγάλων απέναντι στους
άρχοντες. Τα μαθαίνουν επίσης να**

αντέχουν την πείνα και τη δίψα. Και εδώ το παράδειγμα το δίνουν οι μεγαλύτεροι, που πηγαίνουν για φαγητό, όταν τους το επιτρέψουν οι άρχοντες. Τα παιδιά δεν τρώνε κοντά στη μητέρα τους αλλά κοντά στο δάσκαλο. Φέρνουν από το σπίτι τους για φαγητό ψωμί και για προσφάγι κάρδαμο* και ένα ποτήρι, για να πίνουν νερό από το ποτάμι άμα διψάσουν. Τέλος μαθαίνουν να χειρίζονται το τόξο και το ακόντιο. Μέχρι να γίνουν 16 ή 17 χρόνων τα παιδιά με αυτά ασχολούνται. Έπειτα περνάνε στην τάξη των εφήβων.

*το κάρδαμο: φυτό με έντονη μυρωδιά και πικάντικη γεύση.

*Ξενοφώντας, Κύρου Παιδεία, 2, 6
(διασκευή)*

7. Επιγραφή σε σφηνοειδή γραφή από την Περσέπολη

**1. Για ποιους λόγους
οι Έλληνες της Μ. Ασίας
επαναστάτησαν;**

**2. Γιατί νομίζεις ότι οι Πέρσες
κατέστρεψαν τη Μίλητο; Τι ήθελαν
να δείξουν μ' αυτή τους την
ενέργεια;**

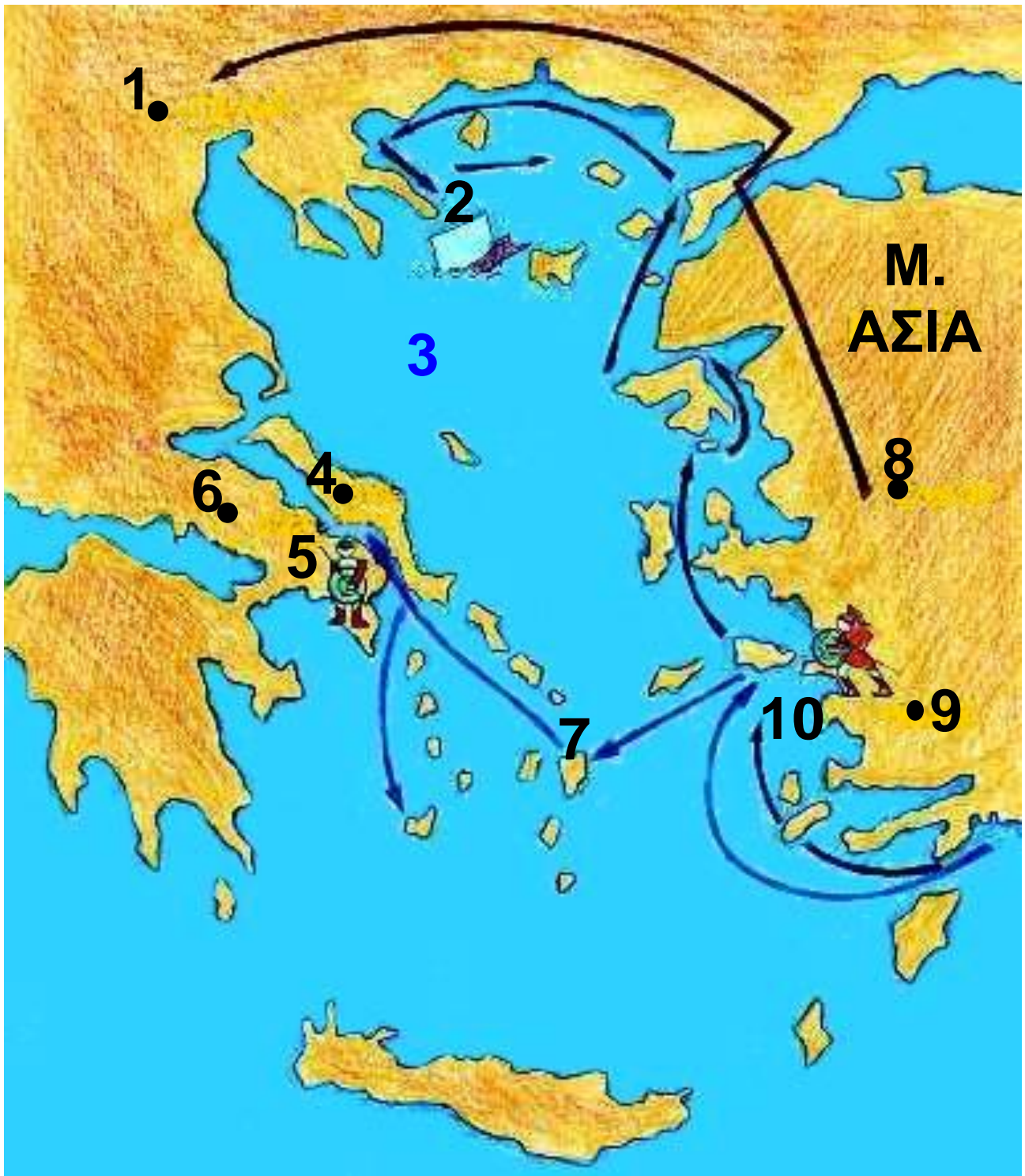
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

Ο περσικός κίνδυνος

Οι Πέρσες επιθυμώντας να μεγαλώσουν το κράτος τους στράφηκαν εναντίον των Ελλήνων. Στην αρχή πέτυχαν να υποτάξουν τη Μακεδονία, ενώ απέτυχαν στο Μαραθώνα (490 π.Χ.), όπου γνώρισαν μεγάλη ήττα από τους Αθηναίους.

Την εποχή αυτή οι Πέρσες προσπαθούσαν να μεγαλώσουν ακόμη πιο πολύ το κράτος τους. Ήρθαν σε σύγκρουση με τους Έλληνες. Βρήκαν μάλιστα ως αφορμή τη βοήθεια που είχαν στείλει οι Αθηναίοι και οι Ερετριείς στους Έλληνες της Μ. Ασίας.

→ Μαρδόνιος
→ Δάτης - Αρταφέρνης

1. Οι εκστρατείες του Μαρδόνιου, του Δάτη και του Αρταφέρνη

Υπόμνημα του χάρτη 1

1	ΠΕΛΛΑ	6	ΠΛΑΤΑΙΑ
2	ΑΘΩΣ	7	ΝΑΞΟΣ
3	ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ	8	ΣΑΡΔΕΙΣ
4	ΕΡΕΤΡΙΑ	9	ΜΙΛΗΤΟΣ
5	ΜΑΡΑΘΩΝΑΣ	10	ΜΥΚΑΛΗ

Για το σκοπό αυτό προετοίμασαν μεγάλη εκστρατεία. Στρατός και στόλος ετοιμάστηκαν γρήγορα και με αρχηγό το Μαρδόνιο κινήθηκαν κατά της Ελλάδας (492 π.Χ.). Ο στρατός πέρασε τον Ελλήσποντο και έφτασε στη Μακεδονία. Ο στόλος έπλεε στο Αιγαίο έχοντας την ίδια κατεύθυνση. Οι Πέρσες υπέταξαν τη Μακεδονία, αλλά ο στόλος τους έπαθε μεγάλη καταστροφή σε θαλασσοταραχή που ξέσπασε κοντά στα παράλια του Άθω. Μετά το γεγονός αυτό ο Μαρδόνιος αναγκάστηκε να γυρίσει στην Περσία.

Ο βασιλιάς των Περσών, ο Δαρείος, αποφάσισε να συνεχίσει τον πόλεμο. Πιο πολύ όμως ήθελε να τιμωρήσει τους Αθηναίους και τους Ερετριείς. Το 490π.Χ. ο στόλος των Περσών με αρχηγούς το Δάτη και τον Αρταφέρνη πλέοντας στο Αι-γαίο πέλαγος έφτασε στην Ερέτρια και την κατέστρεψε. Στη συνέχεια κατευθύνθηκε στα παράλια του Μαραθώνα, όπου αγκυροβόλησε. Οι Αθηναίοι ανησύχησαν πολύ. Έκαναν σύσκεψη, και αποφάσισαν να αμυνθούν στο Μαραθώνα. Δεν ήθελαν να αφήσουν τους Πέρσες να προχωρήσουν και να φτάσουν στην Αθήνα.

Δέκα χιλιάδες Αθηναίοι και χίλιοι Πλαταιείς παρατάχτηκαν με αρχηγό το Μιλτιάδη απέναντι από τους Πέρσες. Ο Μιλτιάδης εφάρμοσε ένα

σπουδαίο σχέδιο. Παρέταξε το στρατό του σε κατηφορικό έδαφος σε μικρή απόσταση από τον περσικό, έχοντας ενισχύσει περισσότερο τα πλάγια της παράταξης. Στο κέντρο έβαλε λιγότερους στρατιώτες. Οι Αθηναίοι δεν είχαν τόξα.

Έπρεπε λοιπόν να τρέξουν για να γλιτώσουν από τα βέλη. Όταν δόθηκε η διαταγή για επίθεση, όρμησαν προς τους Πέρσες, οι οποίοι στην αρχή τους πέρασαν για τρελούς. Η σύγκρουση έγινε σώμα με σώμα και σ' αυτό οι Αθηναίοι ήταν καλύτεροι. Τα δύο άκρα της ελληνικής παράταξης κατάφεραν να νικήσουν γρήγορα και άρχισαν να κυκλώνουν το περσικό κέντρο. Οι Πέρσες υποχώρησαν, έτρεξαν προς τα πλοία και βιάστηκαν να φύγουν. Οι Αθηναίοι πέτυχαν λαμπρή νίκη. Ένας στρατιώτης τρέχοντας

μετέφερε τη χαρούμενη είδηση στην Αθήνα.

η σύσκεψη: η συζήτηση ανάμεσα σε ανθρώπους που θέλουν να αντιμετωπίσουν κάποιο δύσκολο θέμα.

παρατάσσομαι: ετοιμάζομαι, έχοντας μπει σε παράταξη, να δώσω μάχη.

Άθως: η περιοχή της Χαλκιδικής όπου σήμερα βρίσκεται το Άγιο Όρος.

παράθεμα 1

Η καταστροφή των Περσών στο Μαραθώνα

Πρώτοι από τους Έλληνες οι Αθηναίοι πολεμώντας στο Μαραθώνα ταπείνωσαν τη δύναμη των χρυσοφορεμένων Περσών.

**«Ἑλλήνων προμαχοῦντες
Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι χρυσοφόρων
Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν».**

*Σιμωνίδης ο Κεῖος, ἐπίγραμμα για
τους Μαραθωνομάχους*

**2. Κράνος περσικό που
βρέθηκε ανάμεσα στα
λάφυρα του Μαραθώνα
(Ολυμπία, Αρχαιολογικό
Μουσείο).**

παράθεμα 2

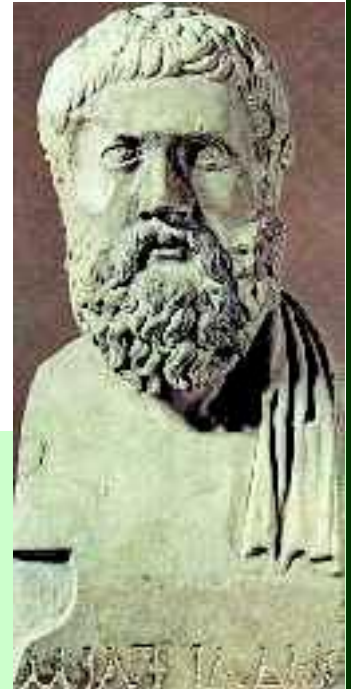
**Η παλικάριά των Αθηναίων
στο Μαραθώνα**

**Μόλις δόθηκε το σύνθημα, οι Αθη-
ναῖοι ὄρμησαν τρέχοντας ἐναντίον
των Περσών. Η απόσταση που**

χώριζε τους δύο στρατούς δεν ήταν μικρότερη από 1500 μέτρα. Οι Πέρσες βλέποντάς τους να έρχονται καταπάνω τους τρέχοντας ετοιμάζονταν να τους αντιμετωπίσουν. Πίστευαν μάλιστα πως οι Αθηναίοι θα οδηγούνταν στον αφανισμό, γιατί ήταν λίγοι και δεν είχαν ιππικό ούτε τοξότες για να τους υποστηρίξουν. Τέτοια ταπεινωτική γνώμη σχημάτισαν γι' αυτούς οι Πέρσες. Οι Αθηναίοι, μόλις ήρθαν στα χέρια με τους εχθρούς, μάχονταν με εξαιρετική παλικάριά. Πραγματικά, απ' όσο είμαστε σε θέση να ξέρουμε, πρώτοι αυτοί απ' όλους τους Έλληνες επιτέθηκαν τρέχοντας εναντίον των εχθρών. Και πρώτοι μάλιστα δε φοβήθηκαν στη θέα της μηδικής στολής και των αντρών που τη φορούσαν. Παλιότερα βέβαια και

**μόνο που άκουγαν το όνομα Μήδοι
κυριεύονταν από φόβο.**

***Ηρόδοτος, Ιστορία, ΣΤ΄, 112
(διασκευή)***

***3. Μαρμάρινη προτομή
του Μιλτιάδη (Ραβέννα,
Αρχαιολογικό Μουσείο)***

παράθεμα 3

Πολύ αργά τώρα πια!

**Οι Σπαρτιάτες έστειλαν δυο χιλιά-
δες στρατιώτες στην Αθήνα μετά
την πανσέληνο. Αυτοί βιάστηκαν
τόσο πολύ να φτάσουν, ώστε
έκαναν τη διαδρομή Αθήνα-Σπάρτη**

μέσα σε δύο μέρες. Έφτασαν όμως μετά τη μάχη και ζήτησαν να δουν τους Πέρσες. Εκείνοι τους πήγαν τότε στο Μαραθώνα και τους είδαν. Θαύμασαν τους Αθηναίους, τους έδωσαν συγχαρητήρια για τη λαμπρή νίκη τους και έφυγαν για τη Σπάρτη.

*Ηρόδοτος, Ιστορία, ΣΤ΄, 120
(διασκευή)*

**4. Ο τύμβος των Αθηναίων
στο Μαραθώνα**

1. Να παρατηρήσεις το χάρτη 1 . Γιατί οι Αθηναίοι. διάλεξαν να αντιμετωπίσουν τους Πέρσες στο Μαραθώνα;

2. Ποιοι ήταν, κατά τη γνώμη σου, οι λόγοι που οι Αθηναίοι κατάφεραν να νικήσουν τους Πέρσες; Ποια ήταν τα αποτελέσματα αυτής της νίκης;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

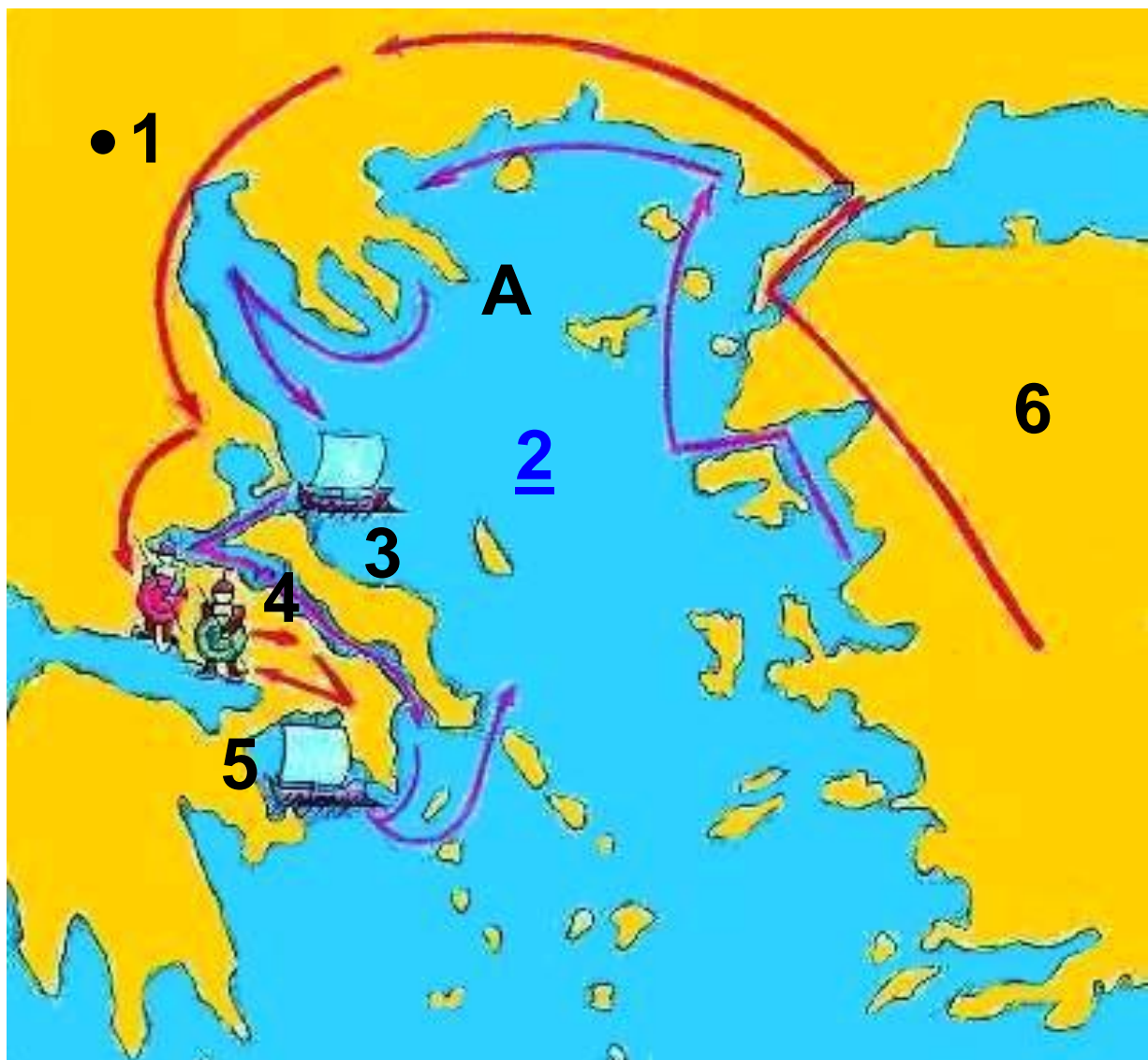
Η μάχη των Θερμοπυλών

Ο Ξέρξης, ο βασιλιάς των Περσών, οργάνωσε νέα εκστρατεία εναντίον της Ελλάδας. Ο στρατός του απ' όπου περνούσε σκορπούσε τρόμο. Προχωρώντας έφτασε στις Θερμοπύλες (480 π.Χ.) όπου 700 Θεσπιείς και 300 Σπαρτιάτες έχασαν τη ζωή τους πολεμώντας γενναία.

Ο νέος βασιλιάς της Περσίας, ο Ξέρξης, άρχισε να ετοιμάζει καινούρια εκστρατεία εναντίον της Ελλάδας. Οι Έλληνες έκαναν σύσκεψη στον Ισθμό της Κορίνθου και απόφασισαν να αντιμετωπίσουν τους Πέρσες ενωμένοι. Αρχηγοί θα ήταν οι Σπαρτιάτες.

Η μεγάλη στρατιά των Περσών ξεκίνησε την άνοιξη του 480 π.Χ. . Αφού πέρασε τον Ελλήσποντο, κινήθηκε προς την Ελλάδα σκορπίζοντας το φόβο σε όλα τα μέρη από όπου περνούσε. Ποτέ ξανά οι άνθρωποι δεν είχαν δει τόσο πού στρατό.

1. Η εκστρατεία του Ξέρξη

Υπόμνημα του χάρτη 1			
1	ΠΕΛΛΑ	4	ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ
<u>2</u>	ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ	5	ΣΑΛΑΜΙΝΑ
3	ΑΡΤΕΜΙΣΙΟ	6	Μ. ΑΣΙΑ

Ο ελληνικός στρατός με αρχηγό το βασιλιά της Σπάρτης Λεωνίδα κατευθύνθηκε προς τις Θερμοπύλες. Στο στενό αυτό πέρασμα 7.000 Έλληνες παρατάχθηκαν, για να εμποδίσουν τους Πέρσες. Ο Ξέρξης, όταν έφτασε στις Θερμοπύλες, ζήτησε από τους Έλληνες να παραδώσουν τα όπλα. Η απάντηση του Λεωνίδα ήταν: «Μολών λαβέ» (έλα να τα πάρεις). Κι η μάχη άρχισε.

Οι Πέρσες δεν μπορούσαν στο στενό να πολεμήσουν πολλοί μαζί. Όσοι προσπαθούσαν να περάσουν έπεφταν νεκροί. Από τη δύσκολη αυτή θέση τους έβγαλε ο Εφιάλτης.

Ντόπιος, καθώς ήταν, ήξερε την περιοχή καλά. Οδήγησε τους Πέρσες από το άλλο μέρος του βουνού και τους έφερε πίσω από τους Έλληνες. Ο Λεωνίδας κατάλαβε ότι θα κυκλωθεί ο στρατός του. Είπε τότε σ' όσους ήθελαν να φύγουν. Έμειναν 700 Θεσπιείς και 300 Σπαρτιάτες. Οι Έλληνες αναγκάστηκαν να δώσουν τη μάχη σε δύο μέτωπα. Και σκοτώθηκαν όλοι. Ο θάνατός τους όμως έμεινε στην ιστορία ως απόδειξη μεγάλης φιλοπατρίας.

Ο ποιητής Σιμωνίδης τιμώντας τη θυσία τους έγραψε το παρακάτω επίγραμμα: «Διαβάτη, πες στους Λακεδαιμονίους ότι εδώ είμαστε θαμμένοι, πιστοί στις εντολές τους».

Ο ελληνικός στόλος φύλαγε το Αρτεμίσιο, στην Εύβοια, για να μην

περάσουν οι Πέρσες νοτιότερα.
Εκεί έγιναν κάποιες μικρές
συγκρούσεις. Όταν όμως έφτασε
η είδηση ότι οι Πέρσες πέρασαν
τις Θερμοπύλες, έπλευσε προς
τη Σαλαμίνα.

το επίγραμμα: το ποίημα σε
λίγους στίχους χαραγμένο
πάνω σε μνημείο.

οι Λακεδαιμόνιοι: οι Σπαρτιάτες.

παράθεμα 1

«Θερμοπύλες»

Τιμή σ' εκείνους όπου στη ζωή των
όρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.

.....
Και περισσότερη τιμή τους πρέπει,
όταν προβλέπουν (και πολλοί
προβλέπουν)

**πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος,
κι οι Μήδοι επιτέλους θα διαβούνε.**

Κ. Π. Καβάφης

***2. Η περιοχή των Θερμοπυλών
σήμερα. Την εποχή της μάχης
η θάλασσα έφτανε σχεδόν
στους πρόποδες του βουνού.***

παράθεμα 2

Έξυπνες απαντήσεις

Ο Λεωνίδας ο Σπαρτιάτης, όταν κάποιος από τους στρατιώτες του τού είπε: «Αρχηγέ, οι Πέρσες μάς πλησιάζουν», απάντησε ήρεμα: «Ε, και λοιπόν, και εμείς είμαστε πολύ

κοντά τους». Ένας άλλος λίγο αργότερα είπε: «Ούτε τον ήλιο δε θα μπορούμε να δούμε από τα βέλη των εχθρών μας», ο Λεωνίδας πάλι είχε έτοιμη την απάντηση: «Ωραία, θα είναι πολύ καλά, γιατί θα αγωνιστούμε κάτω από σκιά».

Πλούταρχος, Ηθικά, 3, Λακωνικά αποφθέγματα, (διασκευή).

3. Το άγαλμα του Λεωνίδα που υπάρχει σήμερα στο χώρο των Θερμοπυλών.

παράθεμα 3

Με χέρια και με δόντια

Η μάχη συνεχίστηκε μέχρι που έφτασαν οι εχθροί με τον Εφιάλτη.

Όταν το κατάλαβαν αυτό οι Έλληνες, όλα άλλαξαν. Υποχώρησαν στο πιο στενό σημείο, μπήκαν μέσα στο τείχος και πήγαν και πήραν θέση στο μικρό λόφο, εκτός από τους Θηβαίους. Σ' αυτό το μέρος έδωσαν μάχη με τα μαχαίρια, που τους είχαν απομείνει, αλλά και με τα χέρια και με τα δόντια. Όλους αυτούς τους σκότωσαν με τα πυκνά βέλη τους οι Πέρσες, καθώς τους είχαν περικυκλώσει απ' όλες τις μεριές.

Ηρόδοτος, Ιστορία, Ζ', 225
(διασκευή)

παράθεμα 4

Η προδοσία του Εφιάλτη

Ο Ξέρξης βρισκόταν σε απορία και πίστευε πως κανένας πια δε θα έχει

το κουράγιο να πολεμήσει. Τότε ήρθε κοντά του ένας ντόπιος από την Τραχίνα, ο Εφιάλτης, που ήξερε καλά τη γύρω ορεινή περιοχή. Αυτός λοιπόν πλησίασε τον Ξέρξη και του υποσχέθηκε να οδηγήσει τους Πέρσες από ένα στενό και απότομο μονοπάτι πίσω από το στρατό του Λεωνίδα. Έτσι αυτοί, που θα τον ακολουθούσαν, θα μπορούσαν να περικυκλώσουν τους Έλληνες και να τους εξοντώσουν με μεγάλη ευκολία. Ο βασιλιάς, μόλις άκουσε αυτό, χοροπήδησε από τη χαρά του και χάρισε πλούσια δώρα στον Εφιάλτη. Τη νύχτα έστειλε μαζί του είκοσι χιλιάδες άνδρες εναντίον των Ελλήνων. Στο στρατό όμως των Περσών ήταν και κάποιος από την Κύμη, που τον έλεγαν Τυρρασκάδα, άνθρωπος

καλός και σωστός. Αυτός λοιπόν τη νύχτα το έσκασε από το στρατόπεδο των Περσών και πήγε στο Λεωνίδα και του είπε τα νέα, που εκείνος δε γνώριζε.

Διόδωρος Σικελιώτης, Βιβλιοθήκη ιστορική, 11, 8 (διασκευή)

1. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, οι Έλληνες συμφώνησαν να αναλάβουν την αρχηγία οι Σπαρτιάτες;

2. Γιατί νομίζεις ότι ο Λεωνίδας και οι στρατιώτες του έμειναν στις Θερμοπύλες, ενώ ήταν σίγουρο πως θα πεθάνουν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας

Ο Ξέρξης συνέχισε την πορεία του και έφτασε στην Αθήνα, την οποία όμως είχαν εγκαταλείψει οι κάτοικοί της. Ο ελληνικός στόλος με απόφαση του Θεμιστοκλή έπιασε το στενό της Σαλαμίνας, το οποίο γρήγορα κύκλωσε ο περσικός στόλος. Στη ναυμαχία που έγινε (480 π.Χ.) οι Έλληνες πέτυχαν μια μεγάλη νίκη.

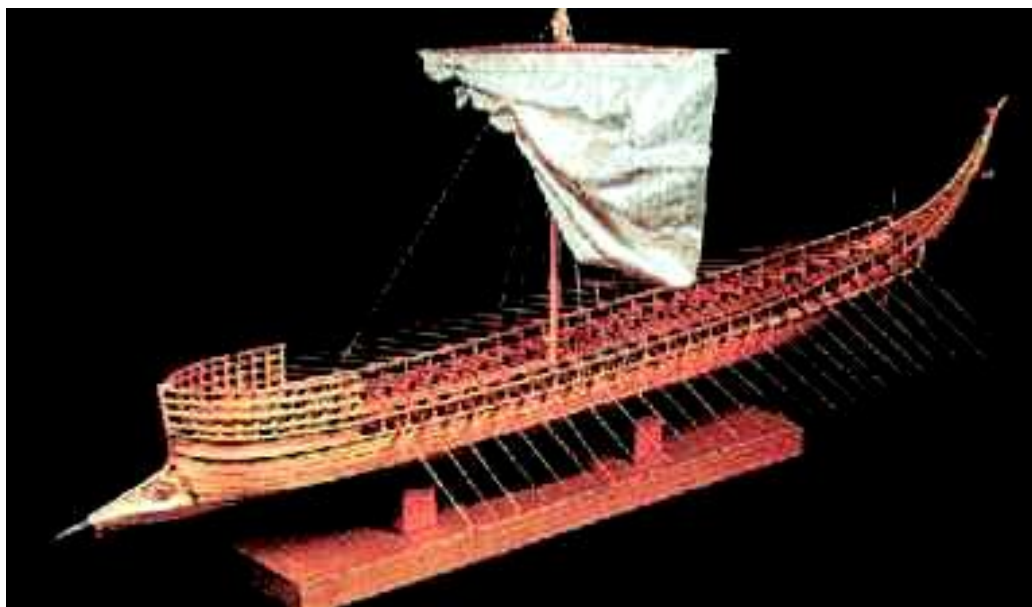
Ο Ξέρξης, έχοντας χάσει πολλούς στρατιώτες, πέρασε το στενό των Θερμοπυλών και συνέχισε το δρόμο προς την Αθήνα. Η πόλη όμως ήταν άδεια. Οι κάτοικοί της την είχαν εγκαταλείψει. Τα γυναικόπαιδα

και οι ηλικιωμένοι είχαν μεταφερθεί για μεγαλύτερη ασφάλεια στα γύρω νησιά, ενώ οι άντρες είχαν μπει στα καράβια έτοιμοι για νέα σύγκρουση.

Στο μεταξύ οι Πελοποννήσιοι ύψωσαν τείχος στον Ισθμό, για να εμποδίσουν τους Πέρσες να μπουν στην Πελοπόννησο. Εκεί διαφώνησαν οι αρχηγοί του στόλου.

Ο Σπαρτιάτης Ευρυβιάδης πίστευε πως ήταν καλύτερο ο ελληνικός στόλος να εμποδίσει τους Πέρσες να κάνουν απόβαση στην Πελοπόννησο. Αντίθετα ο Αθηναίος Θεμιστοκλής υποστήριζε ότι η απόκρουση του περσικού στόλου έπρεπε να γίνει στο στενό της Σαλαμίνας. Στο μικρό αυτό χώρο οι Πέρσες δε θα μπορούσαν να παρατάξουν όλο το στόλο τους. Τα ελληνικά, εξάλλου, πλοία (*τριήρεις*), θα μπορούσαν να κινηθούν πιο εύκολα. Έτσι και

έγινε. Οι Σπαρτιάτες υποχώρησαν και δέχτηκαν τη γνώμη του Θεμιστοκλή.

1. Αθηναϊκή τριήρης σε αναπαράσταση (Πειραιάς, Ναυτικό Μουσείο)

Οι αρχηγοί των Περσών, μόλις είδαν τον ελληνικό στόλο να συγκεντρώνεται στη Σαλαμίνα, έδωσαν εντολή να κυκλωθεί. Ο βασιλιάς Ξέρξης, βέβαιος για τη νίκη, ανέβηκε σε μια πλαγιά του βουνού Αιγάλεω για να παρακολουθήσει τη ναυμαχία (480 π.Χ.).

Μόλις δόθηκε το σύνθημα της επίθεσης, τα ελληνικά πλοία έπλευσαν με δύναμη προς τα περσικά. Τα πρώτα περσικά πλοία δεν άντεξαν την επίθεση και υποχώρησαν. Το ίδιο έκαναν και τα άλλα, καθώς δεν μπορούσαν να κινηθούν εύκολα στο στενό. Η ναυμαχία κράτησε ως τ' απόγευμα. Οι Πέρσες έφυγαν, ενώ η γύρω θάλασσα είχε γεμίσει από συντρίμια.

Οι Έλληνες έδωσαν τη μάχη σε χώρο που ήξεραν και πολεμώντας γενναία νίκησαν. Αγωνίστηκαν ενωμένοι και κατάφεραν να σώσουν την πατρίδα τους.

οι τριήρεις: τα πολεμικά πλοία των αρχαίων Ελλήνων με τρεις σειρές κουπιών.

το Αιγάλεω: βουνό της Αττικής.

παράθεμα 1

Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή

Ο Θεμιστοκλής τότε δεν μπορούσε να πείσει τους Αθηναίους με τη λογική, γι' αυτό χρησιμοποίησε ένα τέχνασμα. Παρουσίασε λοιπόν στους συμπολίτες του θειικά σημάδια και χρησμούς. Ως θειικό σημάδι θεώρησε το περιστατικό με το φίδι, που βρισκόταν στο ναό της Αθηνάς στο Ερέχθειο. Αυτό εξαφανίστηκε εκείνες τις μέρες από το ναό και οι ιερείς έβρισκαν άθικτες τις τροφές που του πρόσφεραν καθημερινά. Ο Θεμιστοκλής εξήγησε ως εξής αυτό το παράξενο γεγονός: είπε πως τάχα η θεά εγκατέλειψε την πόλη τους και τούς έδειχνε το δρόμο για τη θάλασσα. Και το χρησμό επίσης

εξήγησε λέγοντας ότι το «ξύλινο
τείχος» δε σήμαινε τίποτε άλλο
παρά τα πλοία. Στο τέλος επικρά-
τησε η γνώμη του. Έπεισε μάλιστα
τους Αθηναίους να μπούνε στα
καράβια και να φροντίσει ο καθένας
να τακτοποιήσει τα γυναικόπαιδα
και τους δούλους όπως μπορούσε.
Όταν πήραν επίσημη απόφαση,
οι πιο πολλοί Αθηναίοι μετέφεραν
τους γονείς τους, τις γυναίκες και
τα παιδιά τους στην Τροιζήνα.
Οι Τροιζήνιοι τους υποδέχτηκαν
φιλόξενα. Στα παιδιά των Αθηναίων
επέτρεψαν να κόβουν φρούτα από
παντού. Επίσης αποφάσισαν να
πληρώνουν μισθούς σε δασκάλους
για την εκπαίδευσή τους.

*Πλούταρχος, Θεμιστοκλής, 10
(διασκευή)*

2. Νόμισμα της Αθηνάς Νίκης. Πάνω στο κράνος υπάρχει κλαδί ελιάς, σύμβολο νίκης (Βερολίνο, Αρχ. Μουσείο).

παράθεμα 2

Σκηνές από τη ναυμαχία

Στη ναυμαχία σκοτώθηκαν πολλοί από τους Πέρσες και τους συμμάχους τους και λίγοι από τους Έλληνες, γιατί αυτοί γνώριζαν κολύμπι. Έτσι, όταν τα καράβια βούλιαζαν και γλίτωναν, κολυμπούσαν κι έβγαιναν στη Σαλαμίνα. Οι πιο πολλοί από τους βαρβάρους πνίγηκαν, γιατί δεν ήξεραν κολύμπι. Όταν τα καράβια τους άρχισαν να υποχωρούν, τα πιο πολλά βούλιαξαν.

Μάλιστα έφταιγε το γεγονός πως εκείνα που βρίσκονταν πιο πίσω, στην προσπάθειά τους να περάσουν μπροστά, για να δείξουν στο βασιλιά ότι πολεμούσαν, έπεφταν πάνω στα δικά τους που υποχωρούσαν. Ο Ξέρξης ήταν πολύ λυπημένος και τα έβαζε με όλους. Καθισμένος στο θρόνο του στο βουνό Αιγάλεω έβλεπε απέναντί του τη Σαλαμίνα και παρακολουθούσε τη ναυμαχία. Αν κάποιος από τους δικούς του πολεμούσε γενναία, ρωτούσε να μάθει ποιος ήταν. Οι Αθηναίοι μέσα στον πανικό βύθιζαν όσα πλοία μπορούσαν. Όταν κάποια ξέφευγαν από τους Αθηναίους, έπεφταν στους Αιγινήτες.

***Ηρόδοτος, Ιστορία, Η΄, 89 - 92
(διασκευή)***

3. Σύγχρονο ελληνικό νόμισμα (1990 μ.Χ.) που απεικονίζει μία τριήρη.

παράθεμα 3

Ο διλόδοξος Θεμιστοκλής

Λένε μάλιστα πως ο Θεμιστοκλής ήθελε πολύ να αποκτήσει μεγάλη δόξα. Όταν έγινε η μάχη στο Μαραθώνα με τους βαρβάρους, όλοι μιλούσαν για το μεγάλο στρατηγό Μιλτιάδη. Ο Θεμιστοκλής τότε ήταν νέος και λαχταρούσε τα σπουδαία κατορθώματα. Γι' αυτό ζήλεψε και ήταν πολύ σκεπτικός. Τις νύχτες έμενε άυπνος και δεν πήγαινε πια στα συνηθισμένα συμπόσια. Οι γνωστοί του παραξενεύτηκαν από

αυτή την απότομη αλλαγή της ζωής του και, όταν τον ρωτούσαν, εκείνος απαντούσε: «Δε μ' αφήνει να κοιμηθώ η δόξα του Μιλτιάδη».

**Πλούταρχος, Θεμιστοκλής, 3
(διασκευή)**

**4. Αντίγραφο προτομής
του Θεμιστοκλή
(Μουσείο Ώστιας)**

1. Γιατί ο Θεμιστοκλής ήθελε να συγκρουστούν οι δύο στόλοι στο στενό της Σαλαμίνας;

2. Πώς νομίζεις ότι αισθάνονταν οι Έλληνες μετά τη νίκη τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία της Μυκάλης

Ο Ξέρξης εγκατέλειψε την Ελλάδα. Άφησε όμως το γαμπρό του το Μαρδόνιο να συνεχίσει την προσπάθεια για υποταγή των Ελλήνων. Μια νέα σύγκρουση έγινε στις Πλαταιές (479 π.Χ.), όπου οι Πέρσες και πάλι ηττήθηκαν.

Ο Ξέρξης, μετά την ήττα στη Σαλαμίνα, αναχώρησε βιαστικά για την πατρίδα του. Δεν εγκατέλειψε όμως το σχέδιό του να υποδουλώσει την Ελλάδα. Για το λόγο αυτό άφησε πίσω το γαμπρό του Μαρδόνιο με αρκετές χιλιάδες στρατό. Ο Μαρδόνιος, επειδή ερχόταν ο χειμώνας, έφυγε από την Αττική και

πήγε στη Θεσσαλία. Εκεί ήταν πιο εύκολο να βρει τροφή για το στρατό και το ιππικό του. Στο διάστημα αυτό ετοίμαζε τα σχέδιά του.

Έστειλε μάλιστα αγγελιαφόρους στην Αθήνα και ζήτησε συμμαχία. Οι Αθηναίοι όμως δε δέχτηκαν τις προτάσεις του.

1. Σκηνή από το ναό της Αθηνάς Νίκης με παραστάσεις Ελλήνων και Περσών πολεμιστών. Φαίνεται ότι για τους Έλληνες η νίκη ήταν πολύ σημαντική, γιατί για πρώτη φορά σκάλισαν πολεμική σκηνή σε ιερό κτίριο (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο).

Μόλις άρχιζε το καλοκαίρι (479 π.Χ.), ο Μαρδόνιος ξεκίνησε για την Αθήνα, αλλά και τούτη τη φορά η πόλη ήταν άδεια. Οι κάτοικοί της την είχαν εγκαταλείψει αναζητώντας άλλο μέρος με περισσότερη ασφάλεια. Στο μεταξύ, ο πελοποννησιακός στρατός με αρχηγό τον Πausανία έφτασε στην Αττική. Ο Μαρδόνιος, μόλις έμαθε τον ερχομό των Πελοποννησίων, κινήθηκε προς τις Πλαταιές, όπου και στρατοπέδευσε. Αποφάσισε να δώσει τη μάχη σε μια περιοχή κοντά στον Ασωπό ποταμό. Διάλεξε ειδικά ένα πεδινό μέρος, για να μπορεί να χρησιμοποιήσει άνετα το ιππικό του.

Οι Πέρσες επιτέθηκαν πρώτοι με όλες τους τις δυνάμεις. Συνάντησαν όμως την αντίσταση των ενωμένων Ελλήνων και αναγκάστηκαν

να υποχωρήσουν. Ένας Σπαρτιάτης μάλιστα σκότωσε το Μαρδόνιο. Πολλοί για να σωθούν έτρεξαν σ' ένα ξύλινο στρατόπεδο που είχε στηθεί εκεί κοντά. Αλλά κι εκεί δεν ένιωθαν ασφαλείς και αποφάσισαν να πάρουν το δρόμο του γυρισμού, αφήνοντας πίσω τους πολλούς νεκρούς.

2. Μετά τη νίκη στις Πλαταιές οι Έλληνες αφιέρωσαν ένα χρυσό τρίποδα ο οποίος στηριζόταν πάνω στη στήλη της εικόνας. Επάνω της ήταν χαραγμένα τα ονόματα 31 πόλεων που είχαν λάβει μέρος στους Περσικούς πολέμους (Ιππόδρομος Κωνσταντινούπολης).

Μετά τη μάχη οι Έλληνες μοίρασαν μεταξύ τους τα λάφυρα και πρόσφεραν θυσίες στους θεούς. Την ίδια μέρα, που έγινε η μάχη στις Πλαταιές, νικήθηκε και ο περσικός στόλος στη Μυκάλη.

Με τις νίκες αυτές πέρασε οριστικά ο περσικός κίνδυνος. Οι ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας κέρδισαν την ελευθερία τους. Οι Έλληνες, περήφανοι για το κατόρθωμά τους, επέστρεψαν στην ειρηνική ζωή, προόδευσαν οικονομικά και δημιούργησαν σπουδαία καλλιτεχνικά έργα.

ο αγγελιαφόρος: ο άνθρωπος στον οποίο αναθέτουν να μεταφέρει μια είδηση.

τα λάφυρα: τα αντικείμενα που αρπάζουν οι εχθροί, όταν έχουν νικήσει.

παράθεμα 1

Ο όρκος των Ελλήνων

3. Μονομαχία Έλληνα οπλίτη με Πέρση στρατιώτη (Σκωτία, Εδιμβούργο, Βασιλικό Μουσείο)

Όταν οι Έλληνες συγκεντρώθηκαν στον Ισθμό της Κορίνθου, συμφώνησαν να δώσουν έναν όρκο που θα τους έδενε πιο στενά μεταξύ τους. Ο όρκος έλεγε περίπου τα εξής: «Δε θα βάλω τη ζωή μου πάνω από την ελευθερία και δε θα εγκαταλείψω τους αρχηγούς ούτε ζωντανούς ούτε νεκρούς. Θα θάψω επίσης όλους τους συμμάχους που θα σκοτωθούν στη μάχη. Άμα νικήσω τους εχθρούς, δε θα

καταστρέψω καμία από τις πόλεις που έλαβαν μέρος στον κοινό αγώνα. Δε θα ξαναχτίσω κανέναν από τους ναούς που έκαψαν ή γκρέμισαν οι βάρβαροι, αλλά θα τους αφήσω όπως είναι. Κι αυτό για να θυμούνται οι νεότεροι την ασέβεια των Περσών». Μόλις έδωσαν τον όρκο, ξεκίνησαν για τη Βοιωτία με αρχιστράτηγο το βασιλιά της Σπάρτης, Πausανία.

Διόδωρος Σικελιώτης, Βιβλιοθήκη ιστορική 9, 29 (διασκευή)

παράθεμα 2

Σπαρτιατικά και περσικά δείπνα

Ο Ξέρξης έφυγε για την πατρίδα του και άφησε στην Ελλάδα το Μαρδόνιο με όλα όσα είχε μαζί του. Ο Πausανίας, βλέποντας τη σκηνή του

Μαρδόνιου με χρυσά και ασημένια αντικείμενα και κεντημένα υφάσματα, έδωσε διαταγή στους μάγειρους να ετοιμάσουν δείπνο σαν να τους το είχε ζητήσει Μαρδόνιος. Αυτοί υπάκουσαν με προθυμία και ετοίμασαν ένα δείπνο πολυτελέστατο. Όταν το είδε ο Πausανίας, έμεινε κατάπληκτος. Για να διασκεδάσει, παράγγειλε στους δικούς του να ετοιμάσουν ένα σπαρτιατικό δείπνο. Εκείνοι το ετοίμασαν, η διαφορά όμως ήταν τόσο τεράστια που ο Πausανίας, χαμογελώντας, κάλεσε τους στρατηγούς των Ελλήνων. Μόλις συγκεντρώθηκαν, τους έδειξε τα δύο δείπνα και τους είπε:

«Έλληνες, σας κάλεσα εδώ, για να σας δείξω την επιπολαιότητα των Περσών. Αυτοί, ενώ είχαν κάθε μέρα τέτοια τροφή, ξεκίνησαν

εναντίον μας, για να μας πάρουν τη δική μας που είναι τόσο λίγη».

Ηρόδοτος, Ιστορία, Ι΄, 82 (διασκευή)

παράθεμα 3

Ένας μεγάλος Έλληνας

4. Σημερινή άποψη από την πεδιάδα των Πλαταιών

Όταν νύχτωσε, η ησυχία βασίλευε στα δύο στρατόπεδα και τους στρατιώτες τούς είχε πάρει ο ύπνος. Εκείνη την ώρα ο Αλέξανδρος, ο γιος του Αμύντα, που ήταν στρατηγός και βασιλιάς των Μακεδόνων, πήγε με το άλογό του στους φρουρούς των Αθηναίων

και ζήτησε να δει τους στρατηγούς τους. Οι φρουροί τούς ειδοποίησαν και εκείνοι ήρθαν αμέσως. Τότε ο Αλέξανδρος τούς είπε τα εξής: «Άνδρες Αθηναίοι, αυτά που θα σας πω να μην τα μάθει κανένας άλλος εκτός από τον Πausανία, γιατί αλίμονό μου. Θα κρατούσα το στόμα μου κλειστό, αν δε μ' ένοιαζε όλη η Ελλάδα. Γιατί κι εγώ είμαι Έλληνας και δε θέλω η Ελλάδα να γίνει σκλάβα. Σας λέω λοιπόν πως ο Μαρδόνιος αποφάσισε να δώσει μάχη μόλις ξημερώσει. Γι' αυτό αρχίστε τις προετοιμασίες. Αν πάλι ο Μαρδόνιος αναβάλει τη μάχη, να μείνετε στις θέσεις σας, γιατί τα τρόφιμα που έχει είναι λιγοστά. Κι αν ο πόλεμος τελειώσει και νικήσετε, τότε να φροντίσετε να ελευθερώσετε κι εμένα. Εμένα που για χάρη

της Ελλάδας έκανα μια τόσο τολμηρή πράξη και σας φανέρωσα τα σχέδια του εχθρού, για να μη σας ξαφνιάσει».

Ηρόδοτος, Ιστορία, Θ', 44 - 45
(διασκευή)

1. Φαντάζεσαι τι θα είχε συμβεί, αν οι Έλληνες δεν είχαν νικήσει τους Πέρσες;

2. Ποιοι ήταν, κατά τη γνώμη σου, οι λόγοι που έκαναν τους Έλληνες να νιώθουν περήφανοι;

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Το περσικό κράτος καταπίεζε τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας, οι οποίες επαναστάτησαν. Οι Πέρσες τελικά κατέπνιξαν την επανάσταση. Στη συνέχεια επιτέθηκαν εναντίον της Ελλάδας. Στη μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ.) νικήθηκαν από τους Αθηναίους. Το 480 π.Χ., στις Θερμοπύλες, 300 Σπαρτιάτες και 700 Θεσπιείς, με αρχηγό το βασιλιά της Σπάρτης Λεωνίδα, αντιμετώπισαν τον πολυάριθμο περσικό στρατό και σκοτώθηκαν πολεμώντας γενναία. Στη ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.) ο περσικός

**στόλος έπαθε πανωλεθρία.
Η τελευταία ελληνοπερσική
μάχη έγινε στις Πλαταιές (479
π.Χ.), όπου οι Πέρσες και
πάλι ηττήθηκαν. Με τη νίκη
αυτή πέρασε για τους
Έλληνες ο περσικός
κίνδυνος.**

2

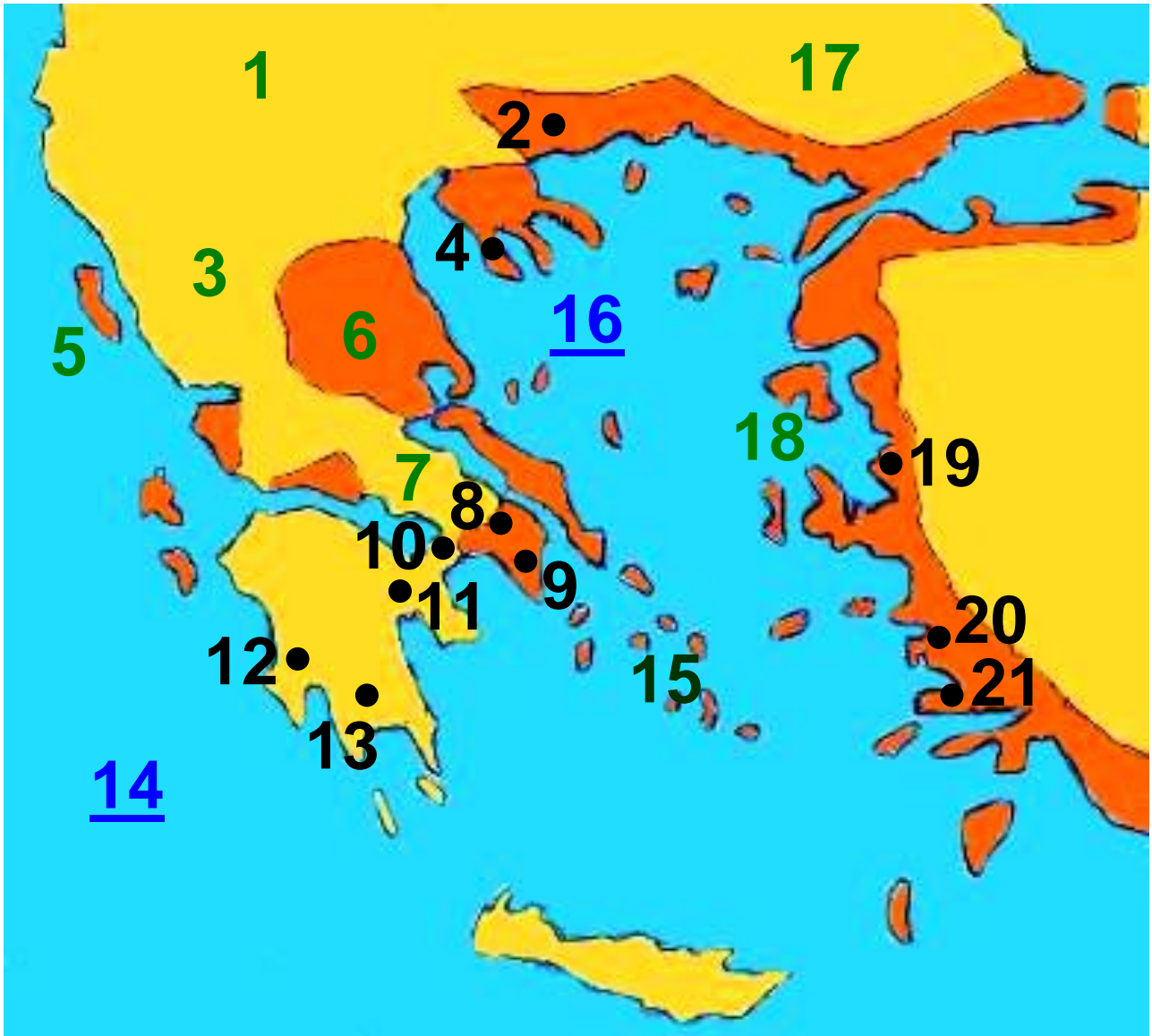
Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» (5ος ΑΙΩΝΑΣ π.Χ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20 Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή πόλη

Οι Πέρσες φεύγουν νικημένοι. Πολλές πόλεις δημιουργούν την Α΄ Αθηναϊκή συμμαχία. Οι συμμαχικές δυνάμεις νικούν και πάλι τους Πέρσες.

Οι Έλληνες, πολεμώντας γενναία, νίκησαν τους Πέρσες. Ενθουσιασμένοι από το κατόρθωμά τους συνέχισαν τον πόλεμο. Σκέφτηκαν μάλιστα να επιτεθούν οι ίδιοι αυτή τη φορά εναντίον των Περσών. Έτσι θα γλίτωναν οριστικά από τον περσικό κίνδυνο. Ο ελληνικός

1. Η Αθηναϊκή συμμαχία. Στη συμμαχία πήραν μέρος οι πόλεις που φοβούνταν περισσότερο τον περσικό κίνδυνο.

Υπόμνημα του χάρτη 1			
1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	12	ΠΥΛΟΣ
2	ΑΜΦΙΠΟΛΗ	13	ΣΠΑΡΤΗ
3	ΗΠΕΙΡΟΣ	<u>14</u>	ΙΟΝΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
4	ΠΟΤΙΔΑΙΑ	15	ΚΥΚΛΑΔΕΣ
5	ΚΕΡΚΥΡΑ	<u>16</u>	ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
6	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	17	ΘΡΑΚΗ
7	ΒΟΙΩΤΙΑ	18	ΛΕΣΒΟΣ
8	ΠΛΑΤΑΙΑ	19	ΦΩΚΑΙΑ
9	ΑΘΗΝΑ	20	ΜΙΛΗΤΟΣ
10	ΜΕΓΑΡΑ	21	ΑΛΙΚΑΡΝΑΣ- ΣΟΣ
11	ΚΟΡΙΝΘΟΣ		

στόλος με αρχηγό τον Πausανία ελευθέρωσε πρώτα πολλές πόλεις της Κύπρου και μετά τα στενά του Ελλησπόντου.

Ο επιθετικός πόλεμος όμως των Ελλήνων δε θα διαρκέσει για πολύ. Γρήγορα φάνηκε ότι οι Σπαρτιάτες δεν ήταν πρόθυμοι να συνεχίσουν τον αγώνα εναντίον των Περσών. Είχαν πολλά προβλήματα στο ίδιο τους το κράτος, αλλά και στην Πελοπόννησο. Πολλές πόλεις τότε, για να αντιμετωπίσουν τον περσικό κίνδυνο, ζήτησαν βοήθεια από την Αθήνα. Ο ισχυρός της στόλος αποτελούσε γι' αυτές μεγάλη ασφάλεια. Έτσι έγινε η Α΄ Αθηναϊκή συμμαχία (478 π.Χ.), στην οποία έλαβαν μέρος πολλές παραθαλάσσιες και νησιωτικές πόλεις.

Η Συμμαχία έβαλε ως στόχο της να προστατεύσει την ελευθερία των πόλεων που ανήκαν σ' αυτή. Για να το πετύχει όμως αυτό, χρειαζόταν χρήματα. Κάθε πόλη έπρεπε να

δίνει χρήματα ή πλοία για το συμμαχικό στόλο. Οι αντιπρόσωποι των πόλεων συνεδρίαζαν στο ιερό νησί της Δήλου. Γι' αυτό η Συμμαχία ονομάστηκε Δηλιακή. Τα χρήματα τα διαχειρίζονταν 10 Αθηναίοι που ονομάζονταν ελληνοταμίες. Ο Αριστείδης ανέλαβε να κανονίσει τις υποχρεώσεις που θα είχε η κάθε πόλη. Τα κατάφερε τόσο καλά, που καμιά δεν είχε παράπονο. Όλες ήταν ίσες. Από τότε ο Αριστείδης ονομάστηκε δίκαιος.

Ο συμμαχικός στόλος με αρχηγό τον Κίωνα στράφηκε εναντίον των Περσών, τους οποίους τελικά νίκησε στον Ευρυμέδοντα ποταμό (465 π. Χ.). Λίγα χρόνια αργότερα σε μια εκστρατεία στη Κύπρο, ο Κίωνας σκοτώθηκε πολεμώντας εναντίον των Περσών. Οι Αθηναίοι, χωρίς τον αρχηγό τους, συνέχισαν

2. Ο αρχαιολογικός χώρος της Δήλου. Στο ναό του Απόλλωνα συγκεντρώνονταν οι αντιπρόσωποι των πόλεων.

τη μάχη και νίκησαν. Οι Πέρσες υπέγραψαν ειρήνη (448 π.Χ.), με την οποία οι ελληνικές πόλεις της Μικράς Ασίας εξασφάλισαν την ελευθερία τους. Η δύναμη της Αθήνας συνεχώς αυξανόταν. Τα αθηναϊκά πλοία έπλεαν σ' όλη τη Μεσόγειο. Ο Πειραιάς έγινε το πιο

μεγάλο λιμάνι. Αυτά έκαναν τους Αθηναίους να μη συμπεριφέρονται με καλό τρόπο στους συμμάχους τους. Μετέφεραν μάλιστα το ταμείο της Συμμαχίας από τη Δήλο στην Αθήνα. Οι σύμμαχοι άρχισαν να έχουν παράπονα. Ήταν φανερό ότι η Συμμαχία είχε καταλήξει να είναι ηγεμονία της Αθήνας.

Η Σπάρτη, βλέποντας τη δύναμη της Αθήνας να μεγαλώνει, θέλησε να πάρει με το μέρος της τις δυσ-
ρεστημένες πόλεις.

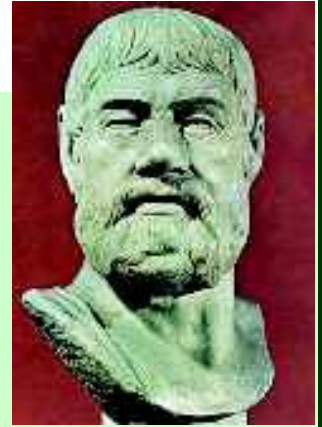
η συμμαχία: η συνεργασία ανθρώπων ή κρατών, για να προστατέψουν τα συμφέροντά τους.

η ηγεμονία: η κυριαρχία μιας χώρας πάνω στην άλλη.

παράθεμα 1

3. Ο Πausανίας, αρχηγός των Ελλήνων στη μάχη των Πλαταιών (Ρώμη, Μουσείο Καπιτωλίου)

Το τέλος του Πausανία

Ο Πausανίας, ενώ ήταν αρχηγός ελληνικού στόλου, κατηγορήθηκε πως πρόδωσε την πατρίδα του και ήρθε σε συνεννόηση με τους Πέρσες για να τους παραδώσει την Ελλάδα. Φαίνεται πως ο απλός Σπαρτιάτης θαμπώθηκε από τον πλούτο και την πολυτέλεια των Περσών και άρχισε να φοράει περσικά ρούχα και να συμπεριφέρεται σαν Πέρσης αρχηγός. Τότε οι άρχοντες της Σπάρτης τού ζήτησαν να γυρίσει πίσω και τον καταδίκασαν σε θάνατο. Εκείνος κατέφυγε ικέτης*

στο ναό της Χαλκιοίκου Αθηνάς. Οι συμπολίτες του έχτισαν την πόρτα του ναού και αφαίρεσαν τη στέγη, για να πεθάνει από την πείνα και το κρύο. Λένε πως ακόμα και η μητέρα του συμμετείχε σ' αυτή την πράξη. Λίγο πριν αφήσει την τελευταία του πνοή τον έβγαλαν έξω από το ναό, για να μην τον μολύνει.

*ο ικέτης: αυτός που ζητούσε τη βοήθεια ή την προστασία των θεών και θεωρούνταν ιερό πρόσωπο.

*Κορνήλιος Νέπωτας, Πausανίας,
(διασκευή)*

παράθεμα 2

Το ήθος του Κίμωνα

Κάποτε λένε πως ήρθε στην Αθήνα κάποιος Ροισάκης από την Περσία.

Αυτός είχε πολλά λεφτά και φοβήθηκε μην του τα πάρουν. Ζήτησε λοιπόν την προστασία του Κίμωνα. Γι' αυτό πήγε στο σπίτι του και άφησε στην αυλόπορτα δύο δοχεία με ασημένια και χρυσά νομίσματα. Ο Κίμωνας, όταν τα είδε, χαμογέλασε και ρώτησε το Ροισάκη τι ήθελε να τον έχει, φύλακα ή φίλο του. Εκείνος λοιπόν του απάντησε πως ήθελε να τον έχει φίλο του. Τότε ο Κίμωνας του είπε να τα πάρει μαζί του και να φύγει, γιατί, μια που έγινε φίλος του, θα έχει στη διάθεσή του τα χρήματά του, όποτε τα χρειαστεί.

*Πλούταρχος, Παράλληλοι Βίοι
(διασκευή)*

4. Όστρακο στο οποίο είναι γραμμένο το όνομα του Κίμωνα (Αθήνα, Μουσείο Αγοράς).

1. Γιατί νομίζεις ότι οι Αθηναίοι που διαχειρίζονταν το ταμείο της Συμμαχίας ονομάστηκαν ελληνοταμίες;

2. Η πόλη όπου ζεις ή από όπου κατάγεσαι ανήκε στην Α΄ Αθηναϊκή συμμαχία; Γνωρίζεις περισσότερα πράγματα για την πόλη σου στα αρχαία χρόνια;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21

Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή

Ο Περικλής προσπαθεί να αυξήσει τη δύναμη της Αθήνας. Στην Εκκλησία του δήμου οι Αθηναίοι αποφασίζουν για τα προβλήματά τους. Οι κάτοικοι χωρίζονται σε Αθηναίους πολίτες, μέτοικους και δούλους.

Την εποχή αυτή ξεχωρίζει ο Περικλής, ο οποίος με τη δράση του επηρέασε την πολιτική ζωή της Αθήνας. Ήταν σπουδαίος *ρήτορας* και οι Αθηναίοι τού είχαν εμπιστοσύνη. Άνθρωπος με πολλά χαρίσματα, θέλησε να κάνει την Αθήνα πνευματικό κέντρο των Ελλήνων.

Προσπάθησε ακόμα να πείσει τους πολίτες να δείξουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα θέματα της πόλης. Φρόντισε λοιπόν να πληρώνονται όσοι έπαιρναν κάποιο αξίωμα.

Την πιο μεγάλη δύναμη στην πόλη την είχε η *Εκκλησία του δήμου*, στην οποία λάβαιναν μέρος όλοι οι ελεύθεροι πολίτες. Εκεί οι Αθηναίοι έπαιρναν τις πιο μεγάλες αποφάσεις. Μεγάλη εξουσία είχαν και οι 10 στρατηγοί που εκλέγονταν από τους πολίτες για ένα χρόνο. Αυτοί φρόντιζαν για το στρατό και το στόλο και ήταν υπεύθυνοι για την ασφάλεια της πόλης.

Οι κάτοικοι της Αττικής χωρίζονταν σε κατηγορίες. Αθηναίοι πολίτες θεωρούνταν στα χρόνια του Περικλή όσοι είχαν πατέρα και μητέρα που κατάγονταν από την

1. Ο λόφος της Πνύκας ήταν ο χώρος όπου συνεδρίαζε η Εκκλησία του δήμου. Στην εικόνα φαίνεται το σημείο όπου στέκονταν όσοι μιλούσαν.

Αθήνα. Αυτοί είχαν και τα περισσότερα δικαιώματα.

Μέτοικοι ονομάζονταν οι ξένοι που είχαν εγκατασταθεί μόνιμα στην πόλη. Αυτοί συνήθως ασχολούνταν με το εμπόριο και πλήρωναν ένα φόρο (μετοίκιο) για την προστασία που τους πρόσφερε η πόλη.

Στην Αθήνα ζούσαν και αρκετοί δούλοι, που έκαναν όλες τις βαριές δουλειές. Πολλοί απ' αυτούς ήταν αιχμάλωτοι. Η ζωή τους ήταν δύσκολη και κοπιαστική. Αν ένας δούλος είχε παράπονα από τον αφέντη του, μπορούσε να καταφύγει σ' ένα ναό και να ζητήσει προστασία. Μετά ήταν δυνατό να πουληθεί σε άλλο αφέντη, χωρίς όμως να είναι βέβαιο ότι θα καλυτερέψει η ζωή του. Γενικά η ζωή των δούλων στην Αθήνα, σε σύγκριση με τη ζωή άλλων σε διάφορες πόλεις, ήταν πιο καλή. Πολλοί δούλευαν ως αστυνομικοί, λογιστές και παιδαγωγοί.

ο ρήτορας: αυτός που βγάζει λόγο, συνήθως για πολιτικά θέματα.

η Εκκλησία του δήμου: η συγκέντρωση, η συνέλευση του λαού.

ο πολίτης: ο υπήκοος κάποιου κράτους που έχει όλα τα πολιτικά δικαιώματα.

ο μέτοικος: ο μετανάστης

ο δούλος: ο σκλάβος, ο υπηρέτης

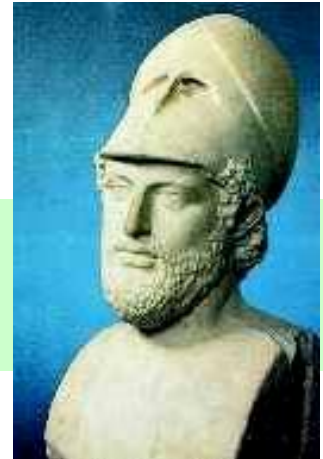

2. Ο ναός του Ηφαίστου, το γνωστό Θησείο. Εδώ κατέφευγαν πολλές φορές οι δούλοι ζητώντας βοήθεια από το θεό.

παράθεμα 1

Η έντονη προσωπικότητα του Περικλή

3. Ο Περικλής (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο)

Ο Περικλής είχε αποκτήσει μεγάλη δύναμη χάρη στην προσωπικότητά του και την εξυπνάδα του, χωρίς να ενδιαφέρεται για τα χρήματα. Κατάφερνε να συγκρατεί τους πολίτες, χωρίς να περιορίζει* τις ελευθερίες τους. Δεν παρασυρόταν από το λαό, αντίθετα τον καθοδηγούσε. Δεν ήθελε να κερδίσει δύναμη με άδικο μέσα, γι' αυτό δεν κολάκευε τους Αθηναίους. Έχοντας λοιπόν κερδίσει την εκτίμηση όλων, έλεγε

με θάρρος τη γνώμη του, ακόμη και αν έκανε κάποιους να θυμώσουν. Άμα καμιά φορά οι Αθηναίοι έδειχναν μεγάλο θάρρος, τους φόβιζε για να μην παρασυρθούν σε λάθη και άλλοτε έκανε το αντίθετο. Παρόλο που το πολίτευμα ήταν δημοκρατία, αυτός ήταν ο πρώτος πολίτης της Αθήνας.

*περιορίζω: συγκρατώ, εμποδίζω

*Θουκυδίδης, Ιστορία, Β, 65 8-10
(διασκευή)*

παράθεμα 2

Οι μέτοικοι

Στην αρχαία Αθήνα ζούσαν πολλοί μέτοικοι. Αυτοί ήταν συνήθως Έλληνες από άλλες πόλεις, αλλά και ξένοι όπως Φοίνικες, Φρύγες, Αιγύπτιοι και Άραβες. Τον 5ο αιώνα π.Χ.

ήταν γύρω στις 20.000, δηλαδή περίπου οι μισοί από τους Αθηναίους πολίτες. Είχαν όλες σχεδόν τις οικονομικές υποχρεώσεις των πολιτών. Πλήρωναν ένα ειδικό φόρο, το μετοίκιο: 12 δραχμές το χρόνο οι άντρες και 6 δραχμές οι γυναίκες. Υπηρετούσαν στον αθηναϊκό στρατό ως ελαφρά οπλισμένοι (ψιλοί) στρατιώτες. Ήταν απόλυτα ελεύθεροι να λατρεύουν τους θεούς τους. Πολλοί απ' αυτούς ασχολήθηκαν με τη βιοτεχνία, την υφαντική, την κεραμική, τη μεταλλουργία, την κατεργασία* δερμάτων. Κρατούσαν επίσης την πρώτη θέση στο εμπόριο, εισαγωγικό και εξαγωγικό. Έτσι, κάποιοι απ' αυτούς έγιναν πολύ πλούσιοι και έδωσαν στα παιδιά τους σπουδαία μόρφωση. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως

οι μέτοικοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οικονομική, πνευματική και καλλιτεχνική ακμή της Αθήνας. Ο ίδιος ο Περικλής έλεγε: « Έχουμε τις πύλες της πόλης μας ανοικτές σε όλους».

* η κατεργασία: η επεξεργασία ενός υλικού (ξύλου, μετάλλων, δέρματος) ώστε να μπορεί να χρησιμοποιηθεί.

Ρομπέρ Φλασελιέρ, Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Αρχαίων Ελλήνων, κεφ. 2 (διασκευή)

1. Τι πολίτευμα είχε η Αθήνα στα χρόνια του Περικλή;

2. Γιατί νομίζεις ότι η ζωή των δούλων ήταν καλύτερη στην Αθήνα από ό,τι στις άλλες πόλεις;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

Η καθημερινή ζωή και η εκπαίδευση των Αθηναίων

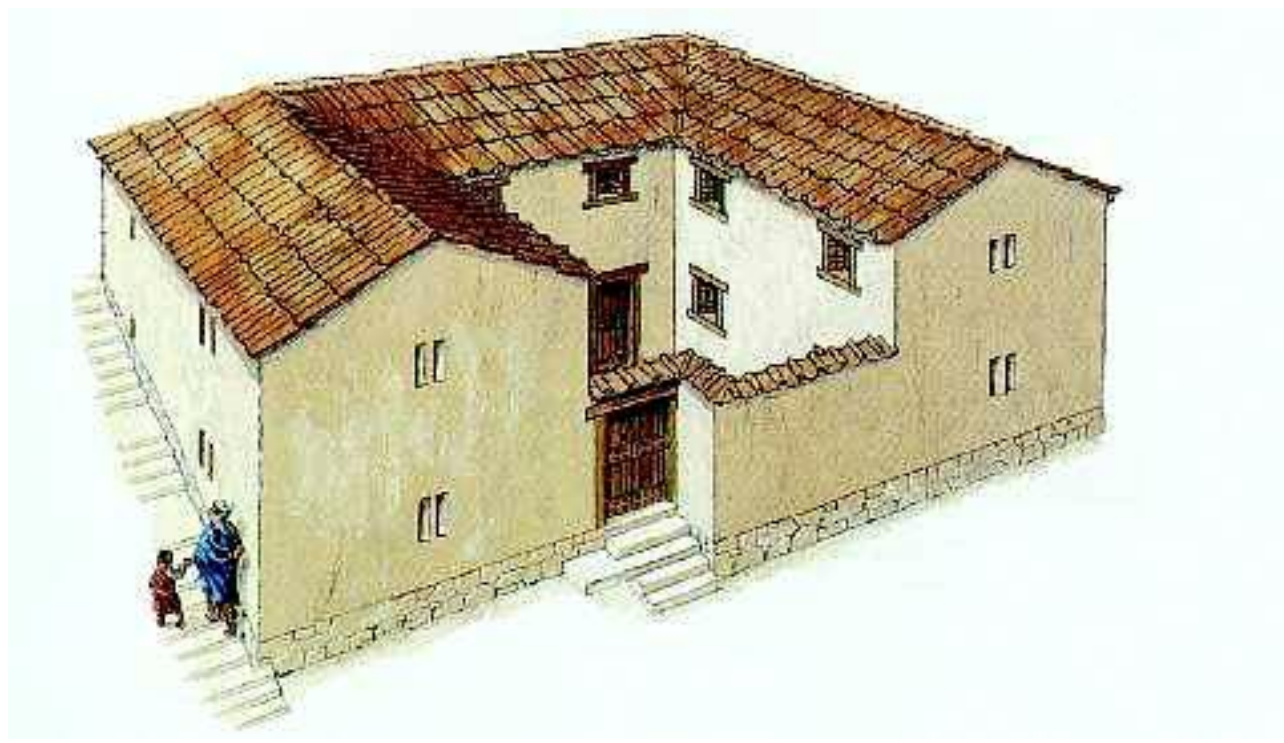
Οι Αθηναίοι χαίρονταν τη ζωή τους. Οι γυναίκες ασχολούνταν κυρίως με το σπίτι. Οι νέοι μπορούσαν να μορφωθούν παρακολουθώντας σπουδαίους ανθρώπους να συζητούν.

Οι Αθηναίοι ήταν άνθρωποι χαρούμενοι και φρόντιζαν κάθε στιγμή να περνούν καλά. Τις ελεύθερες ώρες τους τις περνούσαν στα γυμναστήρια ή στην Αγορά, όπου συζητούσαν τα καθημερινά προβλήματα.

Τα σπίτια τους ήταν χαμηλά και απλά, χωρίς παράθυρα στο δρόμο. Τα δωμάτια είχαν λίγα έπιπλα, τα πιο απαραίτητα.

Συνηθισμένη τους τροφή ήταν τα λαχανικά, οι ελιές και τα ψάρια, που τότε ήταν άφθονα. Κρέας έτρωγαν στις γιορτές και στις θυσίες που έκαναν προς τιμή των θεών. Όταν διασκέδαζαν, έπιναν κρασί, νερωμένο όμως. Αυτό τους έδινε χαρά, χωρίς να μεθάνε.

1. Αναπαράσταση σπιτιού αρχαίας Αθήνας

Οι γυναίκες έμεναν στο σπίτι κάνοντας διάφορες δουλειές. Είχαν να μαγειρέψουν, να ζυμώσουν,

να υφάνουν. Σπάνια έβγαιναν έξω, κυρίως στη διάρκεια κάποιας επίσημης γιορτής. Αυτό δε σημαίνει όμως πως δεν ενδιαφέρονταν για τον εαυτό τους. Πολλές ντύνονταν ωραία, βάζονταν, άλλαζαν το χτένισμά τους. Κάποιες είχαν πολλές υπηρέτριες για να τους κάνουν τις δουλειές. Αντίθετα στη Σπάρτη οι γυναίκες έπαιρναν μέρος σε πολλές εκδηλώσεις και συμπεριφέρονταν πιο ελεύθερα.

Στην Αθήνα δεν υπήρχαν δημόσια σχολεία, όπως έχουμε σήμερα. Τα αγόρια ως τα επτά τους χρόνια έμεναν στο σπίτι παίζοντας διάφορα παιχνίδια. Μετά από αυτή την ηλικία οι γονείς τα έστελναν με τη συνοδεία ενός παιδαγωγού στο γραμματιστή. Εκεί θα μάθαιναν να διαβάζουν, να γράφουν και να λογαριάζουν. Ο κιθαριστής τούς

μάθαινε να παίζουν κιθάρα και λύρα.

Ανώτερα σχολεία δεν υπήρχαν. Ο κάθε νέος μπορούσε να μάθει πολλά πράγματα παρακολουθώντας συζητήσεις στην Αγορά και σ' άλλα μέρη. Η πόλη έμοιαζε με σχολείο, όπου μορφωμένοι άνθρωποι συζητούσαν διάφορα θέματα. Μετά πήγαιναν στρατιώτες, δίνοντας όρκο ότι θα κάνουν το καθήκον τους στην πατρίδα. Στο στρατό υπηρετούσαν δυο χρόνια.

ο γραμματιστής: ο δάσκαλος που μάθαινε στα παιδιά ανάγνωση, γραφή και αριθμητική.

ο κιθαριστής: ο δάσκαλος της μουσικής.

ο παιδαγωγός: έμπιστος δούλος που συνόδευε τα παιδιά στο σχολείο.

2. Σχολείο στην αρχαία Αθήνα.

Ο κιθαριστής και ο γραμματιστής κάνουν μάθημα. Στην άκρη δεξιά κάθεται ο παιδαγωγός. Απεικόνιση από ερυθρόμορφο αγγείο του 5ου αιώνα π.Χ. (Αρχαιολογικό Μουσείο του Βερολίνου).

παράθεμα 1

Πρόσκληση σε γεύμα

3. Μαγειρικά σκεύη (Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών)

Παρακόρη: Ηρακλή μου αγαπητέ, μας ήρθες πάλι; Έλα μέσα. Η Περσεφόνη, μόλις έμαθε το γυρισμό σου, αμέσως ζύμωσε ψωμιά, έβαλε

στη φωτιά δύο τρία καζάνια φάβα,
στη θράκα σου έψησε ολόκληρο
βόδι, σου έφτιαξε πίτες και
τηγανίτες. Έλα μέσα.

Ξανθίας: Ευχαριστώ πολύ.

Παρακόρη: Μη φεύγεις, μη!
Για σένα βράζει πουλερικά και σου
καβούρδισε στραγάλια και σου
ετοίμασε γλυκό κρασί.

Ξανθίας: Είσαι πολύ ευγενική.
Ο μάγειρας ετοιμαζόταν να βγάλει
των ψαριών τις φέτες από τη σχάρα
και το τραπέζι ήταν στρωμένο.

*Αριστοφάνης, Βάτραχοι, στ. 503-518
(διασκευή)*

παράθεμα 2

Τα κυριότερα παιχνίδια των παιδιών της αρχαίας Ελλάδας

4. Πήλινο αλογάκι (Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών)

Τα παιδιά της αρχαίας Αθήνας αλλά και όλης της Ελλάδας έπαιζαν με τη σφαίρα και την μπάλα, με το στεφάνι, με τη σβούρα, με τα κοκκαλάκια, το κουτσό, το παιχνίδι του αρνιού που πηδά, τον εφεδρισμό, παιχνίδι σύμφωνα με το οποίο έπρεπε να παίρνεις επάνω στην πλάτη σου ένα φίλο σου. Έπαιζαν με βόλους ή καλύτερα με καρύδια κάπως έτσι: έριχναν ένα καρύδι πάνω σε τρία άλλα που σχημάτιζαν πυραμίδα.

Ο νικητής που χαλούσε την πυραμίδα έπαιρνε τα καρύδια. Όταν έπαιζαν το παιχνίδι που είναι γνωστό σαν δέλτα, χάραζαν στο χώμα ένα τρίγωνο. Νικούσε όποιος πετούσε το καρύδι μέσα στο τρίγωνο και έπαιρνε όλα τα καρύδια. Άλλοτε έσκαβαν στο έδαφος ένα λακκάκι και προσπαθούσαν να ρίξουν τα καρύδια μέσα σε αυτό. Ένα παιχνίδι ισορροπίας ήταν ο ασκολιασμός. Συναγωνίζονταν ποιος θα κρατούσε περισσότερη ώρα ισορροπία σε ένα ασκί γεμάτο κρασί που πριν το είχαν αλείψει με λάδι. Γνωστά επίσης στους αρχαίους ήταν τα ξυλοπόδαρα καθώς και το παιχνίδι που λέμε εμείς γιογιό. Αυτό ήταν ξύλινο ή μεταλλικό ή πήλινο. Έπαιζαν ακόμη και με κομμάτια από σπασμένα αγγεία ή με πέτρες που τις πετούσαν όσο πιο κοντά μπο-

ρούσαν σε μια γραμμή χαραγμένη στο έδαφος.

P. Φλασελιέρ, Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Ελλήνων (διασκευή).

Αφού διαβάσετε το κείμενο, να κατὰ-γράψετε τα παιχνίδια που έπαιζαν τα παιδιά και μετά να πείτε ποια από αυτά παίζετε κι εσείς σήμερα.

1. Πώς περνούσαν τη μέρα τους οι άνδρες και πώς οι γυναίκες στην αρχαία Αθήνα;

2. Πώς μάθαιναν τα παιδιά γράμματα στην αρχαία Αθήνα;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΧΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

(συνέχεια από τον 1ο τόμο)

12. Το παλιό πολίτευμα
της Αθήνας7
13. Οι νόμοι του Σόλωνα.
Ο Πεισίστρατος γίνεται
τύραννος.....15
14. Ο Κλεισθένης θεμελιώνει
τη δημοκρατία22

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

1. ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ:

15. Το περσικό κράτος και
οι Έλληνες της Μ. Ασίας33
16. Ο περσικός κίνδυνος45

17. Η μάχη των Θερμοπυλών.....56
18. Η ναυμαχία της Σαλαμίνας66
19. Η μάχη των Πλαταιών και
η ναυμαχία της Μυκάλης.....76
- 2. Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ»**
(5ος ΑΙΩΝΑΣ π.Χ.):
20. Η Αθήνα γίνεται
η πιο ισχυρή πόλη.....89
21. Το πολίτευμα και η κοινωνία
της Αθήνας στα χρόνια
του Περικλή100
22. Η καθημερινή ζωή και η
εκπαίδευση των Αθηναίων ...109

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.